

Kuidas Hitler koondas oma kätte võimu riigis ja alustas sotsiaalsete ümberkorraldustega.

By Leon Degrelle

1. Kes tooks meid välja pankrotist.

"Meie käes on võim. Nüüd algab gigantne töö"

Need sõnad lausus Hitler 30. jaanuaril 1933 seistes Berliinis Riigikantselei rõdul kui all väljakul sammusid viie tunni jooksul temast mööda juubeldavad rahvamassid.

Tema poliitiline võitlus oli kestnud 11 pikka aastat. Ta oli 43 aastane ja oma intellektuaalse ja füüsilise vormi tipus. Ta oli just võitnud miljonite sakslaste südamed ning organiseerinud nad Saksamaa suurimasse ja võimsamasse poliitilisse parteisse mis ümbritses teda võimsa mitmesajatuhandelise löögirühmlaste grupiga kelledest 2 kolmandikku olid endised proletaarlased. Ta oli olnud ääretult kaval - ülemängides kõik oma poliitilised vastased.

Seistes seal, käsi tervituseks välja sirutatud, pidi Ta tundma võidurõõmu. Kuid kõrvalvaatajale tundus Ta kuidagi raskemeelsena, nagu viibiks ta omas maailmas.

Maailmas mis oli kaugel rõõmujoovastusest tänavatel, maailmas kus elas 65 miljonit inimest kes teda armastasid või vihkasid kuid kes kõik olid saanud sellel päeval Tema vastutuse all elavateks. Ta teadis, nagu teadsid kõik sakslased aastal 1933, et tegemist oli raske peaaegu purustavalt raske vastutusega.

Pool sajandit hiljem vaid üksikud inimesed on suutelised aru saama sellest milline oli elu Saksamaal tol hetkel. Tänapäeval on lihtne oletada, et sakslased alati olnud hästi toidetud isegi tervisest pakatavad. Kuid Saksamaa ja sakslased mis sai Hitlerile päranduseks eelnevatelt valitsejatelt oli põhimõtteliselt luukere.

Eelnevatel dekaadidel olid mitmed demokraatlikud valitsused tulnud ja läinud - enamus jättis endast maha veel suurema segaduse kui sai eelmiselt valitsuselt. Selle asemel, et kergendada inimeste koormat olid nad seda tõstnud põhiliselt selle pärast, et nende valitsus aeg piirdus ühe kahe aastaga ning nad lihtsalt ei jõudnud ega soovinud midagi ette võtta. Saksamaa oli saabunud tupikusse mille jubedaimaks näiteks oli viimase paari aasta enesetappude arv mis ületas 224 000 tuhandet - hirmus arv mis rääkis sügavast kriisist milles rahvas ja riik asusid.

1933 aasta alguseks oli saksa rahva allakäik universaalne. Orienteeruvalt kuus miljonit töötut jõlkus tänavatel otsides mingitki tööd (*pealegi loeti töötajateks tollal põhiliselt mehi - tõlkija märkus*) kelledest ainult osa sai 24 margast töötubiraha millest jätkus vaevalt elamiseks ühele isikule. Paljud neist inimestest omasid peret nii, et kokku umbes 20 miljonit sakslast pidid elama allapoole igasugust vaesusepiiri umbes 20 penniga päevas inimese kohta.

Pealegi sai töötubiraha ainult kuus kuud peale töötuks jäämist. Peale seda oli võimalik saada ainult veel väiksemat abiraha erinevat sotsiaalset abi pakkuvatest organisatsioonidest.

Lisaks kroonilisel puudusele abipakkumisel, püüdes päästa mis päästa annab pannes töötutele kompensatsiooniks rohkem kui 57% oma eelarvest olid enamus Saksamaa omavalitsustest pankrotis.

Need vähesed õnnelikud kellel oli veel tööd ei elanud sugugi palju paremini. Üle 25% nende palgast läks maksudeks. 21% neist inimestest teenisid kuskil 100 kuni 250 marka kuus; 1933 aasta seisuga teenis 69,2% töötajatest said alla 1200 marga aastas. Vaevalt 100 000 sakslast said elada ilma suuremate finantsprobleemideta.

Viimase kolme aasta jooksul oli keskmine palgatulu riigis aastas kukkunud 23 miljardilt margalt 11 miljardi margale. Keskmine tulu isiku kohta oli kukkunud 1929 aasta summast 1187 marka summale 1932 aasta lõpus mis oli 627 marka ehk just vaesuse piiril. Kui Hitler sai Riigikantsleri ameti koha 1933 aasta jaanuaris elas 90% sakslastest äärmises vaesuses.

Mitte keegi ei pääsenud töötuse kurvast haardest. Haritlased olid sarnaselt tööliklassiga meelegeitlikus seisus. Orienteeruvalt 135 000 kõrgharidusega isikust olid üle 60% töötud ning ainult mõned said abiraha.

“Ülejäänud haritlased - koolilõpetajad on sõltuvad oma vanematest või magavad ja elavad vaestemajades. Päeval aga jalutavad nad Berliini tänavatel kandes silti [OTSIN TÖÖD]” niimoodi kirjeldas olukorda kaasaegne välismaa kirjasaatja Marcel Laloire oma raamatus “New Germany”.

Kuid tööd enam EI olnud.

Sarnane drastiline kukkumine oli tabanud ka Saksamaa väiketööstust milles oli eelnevalt töötanud kuni 4 miljonit inimest. Käive ja sisse tulekud olid kukkunud 55% arvuliselt 22 miljardilt margalt kuni 10 miljardi margani.

Kõige hullem oli seis ehituses – 90% ehitajatest olid töötud.

Ka farmerid olid saanud hävitava löögi mis võrdus 12 miljardi margaga. Paljud olid pankrotis ning pangad olid võtnud nende maad ja majad. 1932 aastal ületas nende võlakoores 20% selle mida oli võimalik üldse maksta. Need farmid mis ei suutnud enam maksta pandi oksjonile ning likvideeriti, ajavahemikus 1931-32 müüdi niimoodi maha 17 157 farmi kogupindalaga 462 485 hektarit.

Weimari Wabariigi (1918-1933) demokraatia ei olnud suutnud teha Saksamaaga mitte midagi muud kui viia ta pankrotti. Ja vaatamata sellele, et Saksa farmerid ja töölised olid ühed töökamad Euroopas. Selliste näitajate juures ei ole imestada, et kõik need inimesed tõusid ülesse järgides Hitleri kutset Saksamaa ülesse tõsta.

Saksamaa töötajate seis jaanuaris 1933 oli traagiline – petetuna ja vaeseks tehtuna olid nad aetud tänavale allapoole inimväärikust toimuvasse olelusvõitluses mis sisaldas nälga ja kerjamist.

Saksamaa tööstus, kord tuntud üle maailma oma kvaliteedi poolest, oli laostunud vaatamata miljonitele markadel mida töösturid sahkerdasid poliitikute taskutesse altkäemaksudest poliitiliste teenete eest. Viimased 14 aastat olid Konservatiivid ja Kristlikud Demokraadid toitunud altkäemaksudest nagu kõik nende vastased poliitilises võitluses.

Enne 1933 aastat olid Sotsiaal Demokraadid olnud tööstusmagnaadi Friedrich Flicki “taskupartei”. Flick kasutas taktikat – maksa kõigile. Peale 1945 aastat taastas Flick oma praktika ning makstes jälle kinni Sotsiaal Demokraatide arved saades vastu tulusaid valitsuse lepinguid ja kustutatud riiklikke võlgasi.

Tasuta lõunaid ei ole. Poliitikas on toiduks aga raha.

Vaatamata niimoodi ostetud toetusele Weimari Wabariigi poliitikute hulgast Saksa kapitalistid olid läbinud ühe kukkumise teise järel. Valitsused mis nende rahadega moodustada olid krooniliselt ebaefektiivsed. Need valitsused lonkisid ühest katastroofist teise suutmata ellu rakendada või kokku panna mingitki plaani Saksamaa majanduse edendamiseks.

Selleks kulub aega, et midagi olulist saavutada. Ainult koos ajafaktoriga on võimalik suured plaanid kokku panna ja leida kompetentsed isikud nende läbiviimiseks. Seega ei tulnud üllatusena, et kõik plaanid mis kokku pandi kukkusid kokku kuna valitsus vahetus enne kui suudeti neid plaane rakendada asuda.

Altkäemaksud ei teinud poliitikutest võimekaid juhte kes oleks suutnud saavuta Versailles rahulepingu nõuete täitmist ja saada ka riigile arenguks raha. Peale seda kui Prantsusmaa okupeeris "seaduslikult" 1923 aastal Ruhri tööstuspiirkonna hoidis ta Saksamaal kõrist ning viis Weimari Wabariigi kapitulatsioonini. Kuid kuidas oleksid need poliitilised "linnud" suutnud vastupanu osutada kui nende vahel valitses väiklane rivaalitsemine ja jalatahapanemise poliitika? 1923 aasta mõne kuu jooksul vahetus Saksamaal SEITSE valitsust. Neil ei olnud mingit mõju ega jõudu ja nad allusid Liitlaste igale nõudmisele.

Suured maksud mis määrati Saksa toodetele müügiks välismaal ei soodustanud äri. Kägistavate lepingute tulemusena oli Saksamaa sunnitud maksma summasi mis ületasid taastuvuse piiri ja kui raha otsas siis valitsused asusid laenama ning seda põhiliselt USAst.

Võlgnevused nõudsid oma osa ning aastaks 1929 oli Saksamaa majanduskriisis.

Vaatamata suurtele altkäemaksudele olid töösturid lõhkise küna ees – vabrikud olid tühjad ja töölised kerjasid tänavatel.

Tuhanded Saksa tehased seisisid külmalt – suitsuta korstnas olid kui mets linnade keskel. Paljud olid pankrotis. Need üksikud veel omasid suitsevadi korstnaid töötasid minimaalse koormusega. Saksamaa tööstusindeksid olid kukkunud üle poole – 1920 aasta seisuga 7 miljardit marka teeninud tööstus sai vaevalt kokku 3,5 miljardit marka 1932 aastal.

Autotööstus oli "parim" näide. Saksamaa autotööstus tootis 1932 aastal umbes 12% sellest mida tootis USA autotööstus ja neljandiku sellest mis Prantsuse autotööstus: 682 376 autot vuras Saksamaa teedel kui Prantsusmaal oli neid 1 855 174 kuigi prantslasi oli vähem 20 miljonit.

Saksamaa eksport oli kokku kukkunud samuti – 2 872 miljardit marka 1931 aastal oli juba 1932 aastal vähem kui 667 miljonit – pea aegu 75% kukkumist.

Ka Saksa Keskpank ei elanud paremini – praktiliselt olematud rahavoolud olid viinud panga kokkukukkumise äärel. Välisvõlgade tagasimaksimisest tühi Hitleri võimuletuleku päeval oli pangas vaid 83 miljonit marka välisvaluutat millest 64 oli juba reserveeritud maksmiseks järgmisel päeval.

Välisvõlg mille suurus vastas kolme aasta ekspordile oli raske küüruna iga sakslase turjal. Kuna raharinglus oli pea nullilähedane siis ainuke koht kust raha oli saada olid maksud.

Üldise kaose valguses olid ka maksusummad kokku kuivamas. 1930 aastal oli riigi maksutulu 9 miljardit marka, 1931 aastal laekus aga ainult 7,8 miljardit ning 1932 aastal ainult 6,66 miljardit millest oli 4 miljardit planeeritud töötute abirahadeks.

Kohalike omavalitsuste võlakoorem oli tõusnud samuti miljarditesse. 1928 aastal oli kokku võlasumma 6542 miljardit ning 1932 oli see tõusnud 11 295 miljardile margale ja sellest oli 1668 miljardit lühiajalised laenud.

Igasugunegi lootus maksta neid võlgu arvestades summasi mis võisid laekuda oli fantastika piirides. Maksud olid niigi tõusnud ajavahemikul 1925-31 kuni 45%. Ajavahemikus 1931-32 Kantsler Brüningi valitsuse ajal oli valitsus "löönud" tööstureid ja töölisi 23 "hädaabikäsuga". Selline üle maksustamine oli täieliku kaose põhjustanud nagu "International Bank of Payments" oli ennustanud. Selle Panga avalduse oli kirjas, et sakslaste maksukoormus oli juba maksimaalne.

Ja nii edasi ja nii edasi – 19 miljardit välisvõlga, sama summa ulatuses sisevõlga. Riigipangas ainult 83 miljonit marka – see tegi seisu kus igal sakslasel oli võlakoormaks 6000 marka ja ainult 14 marka selle maksmiseks.

Üheks vääramatuks tagajärjeks sellise olukorra juures oli kukkuv sünniindeks. Kui kogu su perekonna säästud on kadunud ja silmapiiril ei ole paranemise märke ei muretse sa enam perekonda suid juurde vaid muretsed juba olemasolevate liikmete ellujäämise eest.

Neil suhteliselt kaugetel aegadel oli riigi parimaks tervise näitajaks sündide suhteline arv. Laps on rõõmusündmus seni kui sul on panna midagi söödavat tema väljasirutatud kätte. Kuid just see pisikene asi puudus neil aastatel enamuses Saksamaa peredes – igapäevane tükk leiba lapse peopesas.

1905 aastal Keiser Wilhelm II valitsemise ajal oli Saksamaa sünni indeks 33,4 tuhande elaniku kohta. Aga 1921 aastal oli see langenud juba 25,9 -ni ja aastaks 1932 oli see number ainult 14,7 sündi iga tuhande elaniku kohta.

Ja selline number oli tänu ainult tunduvalt kõrgemalt sündivusele maarajoonides. Viiekümnes suuremas linnas oli ületas surmade arv juba mitu aastat sündide arvu. Keskmiselt 45% tööliklassi peredes polnud sünde olnud juba viimase mitme aasta jooksul. Berliinis oli keskmiselt perekonnas alla 1 (ühe) lapse ning sünni indeks 9,1. Surmad ületasid sünde 60%iga.

Kontrastina sündide ja surmadega oli ainult üks klass mis õitses – poliitikud. Ajavahemikul 1919 kuni 1932 oli Saksamaa üle elanud ei rohkem ega vähem kui 23 erinevat valitsust ehk siis keskmiselt uus valitsus iga seitsme kuu järel. Nagu iga asjalik inimene aru saab mõjub selline võidujooks usutavusele negatiivselt. Mitte keegi ei arva, et kui tööstusettevõttes vahetatakse kogu juhtkond tipust kuni keskastme juhtideni välja iga kaheksas kuus siis selleine ettevõtte suudaks efektiivselt toimida.

Ja Reich ei olnud tehas 100 või 200 või isegi mõne tuhande töölisega aga suur riik 65 miljoni inimesega kes kõik olid painutatud Versailles rahulepingu ägiseva koorma alla mida jagasid pea kõik Saksamaa inimesed.

Kiiresti vahetuvad ministrid ja kantslerid viimase 13 aasta jooksul ei suutnud oma lühikese valitsusajaga saavutada muud kui segadust, segadust ja veel kord segadust ning seda kõike saatis poliitiline rivaalitsemine ja jalgade taha panemine oma vastastele mis lisas omakorda segadust. Seda saatis tihti otsene vastutöötamine keskvalitsusele ehk Berliinile mis omakorda mõjus negatiivselt riigi arengule.

Saksamaa olukord oli omakorda keeruliseks aetud piiramatu rivaalitsemine 25 regionaalse

omavalitsuse vaheliste võitluste ja kaikeveoga. Westphalia rahuleping aastal 1648 oli jaganud Saksamaa sadadeks liliput riikideks mis kõik kiivalt jälgisid oma õigusi ja privileege. Isegi veel 1 Maailmasõja alguses koosnes Saksa Riik mitmetest pisikestest „riikidest“ - neist 4 suurt – Preisimaa, Bavaaria, Würtemberg ja Saksoonia – igal neist oma lipp ja vapp kuningas, valitsus, armee ja muud regaalid. Peale selle oli veel lisatud kuus Suurvürstiriiki, viis Vürstiriiki, seitse Eravaldust ja kolm vabalinna.

Bavaaria rippus oma nahkpükste, õlle ja piipude küljes. Ta isegi sõdis oma naabritega nende nimel. Saksoonia oleks heameelega üle võtnud uhke Preisimaa. Igaüks seisis OMA õiguste eest ja kedagi neist ei huvitanud Saksamaa ega rahvas. Ja kõigi nende jaoks oli Berliin kui okas kopsus.

Iga piirkond omas oma valitsust, parlamenti, pea ja muid ministreid. Lisaks veel Reichi ministrid ja saigi ministrite armee mis koosnes 112 ministrist kes vaatasid teineteist kui mitte vihaga siis tugeva rivaalitudtega.

Siia tuleb veel lisada keskmiselt 2 kuni 3 TUHAT saadikut kes esindasid kümneid rivaalitsevaid parteid ja Reichi ja vabalinnu.

1932 aasta novembris toimuva Riigipäeva valimistel - just mõned kuud enne kui Hitlerist sai Kantsler oli pürgimas võimule 37 erinevat parteid kokku 7000 kandidaadiga kõik fanaatiliselt soovides osakest niigi õhukesest riigipirukast. See oli väga imelik ja omapärane – mida rohkem selline süsteem diskrediteeris ennast sakslaste silmis seda rohkem andis see süsteem kätega vehkijaid kes lubasid seista huvide eest ja olla demokraatia verstepostid.

Kõik valitud käitused nagu nad oleks seal igavesti. Nad said head palka keskmiselt 10 korda seda mida hea tööline sai ja lubasid endiselt suuri pistiseid kõigilt kes ainult midagi soovisid. Näiteks mõned Berliini esindavad saadikud olid omale teinud „diili“ mille alusel said nende naised ja tütreid jne karusnahksed kasukad teatud juudi kaupmeestelt.

Parlamentaarset demokraatia puhul on üldjuhul aga aeg millal on võimalik riigipirukat viilutada suhteliselt lühike ja see pani neid inimesi sellise kiirusega nuga viibutama kui ainult jõudu jätkus.

Ausad, ebaausad või lausa piraatlikud need 112 ministrit ja tuhanded saadikud oli seisnud selle eest hea , et Saksamaa oli muutunud virtuaalselt valitsematuks. See on täielikult väljas pool igasugust kahtlust, et 1933 aasta jaanuariks oli selline süsteem ennast täielikult diskrediteerinud. Kes iganes sai ohjad oma kätte sai päranduseks riigi mis oli sotsiaalselt, majanduslikult ja poliitiliselt varemtes.

Tänapäeval rohkem kui pool sajandit hiljem millal pea kõik elavad suhtelises külluses on raske aru saada kuidas Saksamaa oli langenud nii madalale. Kuid igaüks kes oskab lugeda võib leida dokumendid mis tõestavad, et ükski arv siin dokumendis pole väljamõeldud. Jaanuariks 1933 oli Saksamaa pikali maas ja jooksis verest tühjaks.

Kõik eelmised Kantslerid nagu Brüning, Papen ja Schleicher olid vajunud häbisse ja ei olnud suutnud Saksamaad jalule tõsta. „Ainult geenius või hull oleks suutnud seda teha“ räägiti Saksamaal mis oli vajunud sellisesse kaosesse.

Kui Ameerika President Franklin Roosevelt oli olukorras kus tema pidi USA päästma analoogse kriisi käest siis tema aitas hädast välja tohtud kullavarud Fort Knoxis. Hitler aga seistes sellel jaanuari päeval Riigikantslei rõdul teadis, et riigikassa oli tühi.

Hitler teadis, et tema peab alustama nullist. Isegi vähem kui nullist. Kuid ta oli kindel oma

tahtejõus, et luua uus Saksamaa majanduslikult, poliitiliselt, rahanduslikult ja sotsiaalselt -tõsta riik ja rahvas ülesse ja aidata nad jalul. Nüüd olles võimul nii praktiliselt kui ka juriidiliselt teadis ta, et suudab Saksamaa saatuseratta panna veerema positiivses suunas.

Millisele toetusele ta lootis ?

Esiteks neile fanaatilistele järglastele oma parteis. Ja sellel jaanuari õhtul marssisid nad rõõmsalt Riigikantselei akende all joovastatuna võidust. Üle kolmeteist miljoni sakslase kelledest paljud olid veel hiljuti olnud teiste parteide andunud pooldajad olid andnud talle ja tema parteile oma hääle.

Kuid miljonid sakslased olid veel tema vaenlased või vähemalt mitte toetajad. Kuid neid kõiki olid petnud nende eelmised parteid ja liikumised kuid Hitler teadis, et tema suudab nad võita enda poole – teha neist Natsionaal Sotsialismi veendunud pooldajad.

Need kaks võitlevat poolt – Hitler ja tema vastased olid pea aegu numbriliselt tasakaalus kuid Temal oli trump mis teistel puudus. Kui Hitleri vastased olid pisitülide ja oma uhkuse orjad ning rivaalid siis tema pooldajad olid kui ühtne rusikas valmis võitluseks tuleviku nimel. Korralikult organiseeritud ja ideeliselt ühtne partei oli ületanud kõik seni tema ees seisnud takistused ning nad ei kartnud viimast tööd oma ees – puhastada Saksamaa Augeiase tallid.

Saades osa tohutust populaarsest toest rahva seas oli NSDP kasvanud kiiremini kui Hitler oleks tahtnud ning sellest tulenevad probleemid vajasis lahendamist eelkõige. Tuhanded visionäärid ja igatsorti tuulepead - silme ees kaklused ja muud „lahedad tegevused“ ning lõpmatu revolutsiooni jutlustajad ummistasid partei ridasid. Mõned eriti ambitsioonikad püüdsid tõusta Hitleri kõrvale kuid nende eesmärk ei olnud riik ega rahvas vaid isiklik heaolu – nad ei olnud mentaalselt suutelised väljuma Weimari Wabariigi poliitilisest ringist. Seoses sellega ootas Hitlerit ees veel mitmed pettumused ja ta teadis seda.

Hitler oli käskinud oma parteil peatada uute liikmete vastuvõtu ja isegi peatada uute liikmee vastuvõtu partei löögirusikasse ehk SA-sse mis oli juba 2,5 miljoni liikmeline ehk 25 korda suurem kui riigi armee ehk Reichswehr.

Sellised seisud olid põhjuseks miks Hitler vahest valis kiirema tee olukordade lahendamiseks kuigi tema eesmärgiks oli rahva ja riigi ühendamise vastastiku kokkuleppe abil ning sotsiaalse ja majanduslike uuenduste abil ja mitte luua konflikte.

Hitler teadis, et mängib dünaamiidiga. See ei peatanud teda sest ta teadis, et teda ajab edasi töö saksa rahva hüvanguks ja vahel tundis ta nagu suunaks teda mingi üleloomulik jõud tema saavutuste teostamiseks. Kuidas seda kutsuda polnud tema jaoks oluline – sest ta teadis see jõud viib ta võidule. Tema isiklik jõud oli see mis aitas teda võidule ja ei lubanud vastaste ees murduda.

Hitler teadis, et see töö mida ta oli ette võtnud on tohutu – selle käigus pidi ta muutma kõiki reegleid mille alusel saksa ühiskond oli enne elanud ja luua uus klass inimesi kes elaksid riigi ja rahva hüvanguks. Selle saavutamiseks pidi muutuse läbima nii majandus kui ka sotsiaalne mõtlemine rääkimata tavadest valitsemises alates riigist lõpetades perega. Samuti tuleb luua riik mis on vaba privaatsetest pisi rivaalitsemistest ja iseseisev ega oma välisvõlga ega võõra elemendi võimu ühegi Saksamaa inimese ega elu aspekti üle.

Töö number 1 – ta peab taastama töö ja uhkuse üle 6 miljonile töötule inimesele. See oli töö millest alustada.

Sulgedes akna surus ta käed rusikasse ja ütles ümberseisjatele lihtsalt - „Suur töö on ees –

Kolmanda Riigi aeg on saabunud“.

Ainult aasta sellest hetkest edasi olid Hitleri programmid juba ellu rakendamas ja muutsid Saksamaad igast aspektist – alates sotsiaalsest lõpetades majanduslikuga.

II. Riigi ühendamine.

-

„See on minu uhkus – ka peale minu lahkumist öeldakse, et see olin mina kes taastas Saksa töötaja uhkuse ja pani tema tundma austust oma riigi vastu ning ka vastupidi“ ütles Hitler saades Kantsleriks. Ta pidas silmas mitte ainult seda, et pani kõik sakslased tööle aga ka seda, et töötaja sai lisaks kohustustele ka õigused ja võrdse staatuse teiste ametite seas.

Riik ja selle „keerutajad“ olid olnud nagu paha võõrasema töölise suhtes. Klassivõitlus polnud Marksistide eksklusiivne tegevus, vaid oli juba ammu enne nende saabumist areenile olnud igapäevane osa töölise elust. See oli olnud ka osa kapitalistide igapäevases elust kellede peamine eesmärk oli domineerida töölise ja tema saavutuste üle. Seoses sellega oli saksa töölist koheldud kui alamat klassi olendit kelle ainuke ülesanne oli teenida raha omanikule.

Kapitalisti meelest oli raha ainuke tasuv püüdlus elus ja ainuke riigi edukuse näitaja. Hitleri jaoks oli kogu kontseptsioon ülesse seatud valedele alustele raha oli vaid vahend saavutamaks inimesele ja töötajale uhkust ja hinge. Hitler ei soovinud lihtsat klassivõitluse lõpetamist aga luua tingimused kus selline muutub mittevajalikuks.

Kellelgi oli oma saavutuste realiseerimiseks suur kogus kulda – Hitleril oli vaid soov ja tahtejõud. Hitler teadis, et midagi on vaja leida midagi mis asendaks raha esialgu ja aitaks majandusele hoo sisse puhuda.

Et taastada töölise usk oma kodumaasse peab eelkõige taastama töölises tunde, et ta pole lihtsalt mingi tööriist vaid temast sõltub midagi, et ka temal on hing ning ta on osake riigist ja rahvast. Töö on asi millest sõltub kõik – töö loob selle millest me elame. Eesmärk polnud mitte lihtsalt panna kuus miljonit inimest tööle aga saavutada inimeste arusaamistes täielik revolutsioon.

„Inimesed pole siia Maale pandud majanduse tarvis ja majandus ei eksisteeri raha jaoks. Vastupidi – raha on määratud teenima majandust ja majandus on määratud teenima rahvast“ ütles Hitler.

Ei piisa, et lihtsalt avada tuhanded suletud tehased ja täita need töölistega. See teeks kui poleks mingit muudatust toimunud. Vaja oli luua moraalne ja emotsionaalne side töötajate ja töö vahel – luua moraalne kapitalism mis teeniks riigi ja rahva huve mitte üksikute ja raha huve.

Hitler teadis, et selliseid eesmärke ei ole võimalik saavutada kui riigi erinevad osad on kui kaklevad kutsikad. Kui riigi on sadu parteisid mis võitlevad omavahel ja neid huvitab eelkõige enda mitte riigi ja rahva heaolu -selline poliitiline režiim oli valitsenud Saksamaal alates 1919 aastast.

Taastada riigi aparadi ühtsus oli seega aluseks igale muudatusele mis tal kavas oli.

Vene vanasõna ütleb - „kala hakkab mädanema peast“. Ja see oli just endise Saksa poliitiline pea mille ta tahtis maha raiuda. Lõpuks lagunesid kõik poliitilised parteid isegi ilma nominaalse kaitseta. 1930 aastal vananev President von Hindenburg kasutas oma jõudu ja Weimari konstitutsiooni andes välja seaduse tuntud kui Artikkel 48 mis andis Kantsleritele pea diktaatori volitused. Kuid eelnevate juhtide puhul isegi see ei andnud mingeid tulemusi.

Eelmised ehk viimased Kantslerid enne Hitlerit härrased Brüning, von Papen ja Kindral Schleicher olid suutelised valitsema Artikkel 48 alusel välja antud Erakorraliste Käskude alusel. Sellise valitsemise ebapopulaarsust näitas usaldushääletus kus 90% saadikutest hääletas tollase Kantsleri vastu.

Hitleri tõus võimule tõi sellisele impotentsusele kiire lõpu. Von Hindenburgi korraldusel pandi Hitler suluseisu ja talle anti võimalus määrata ainult 2 NSDP ehk oma inimest valitsusse.

Hindenburgi esindajate kohustus valitsuses oli hoida Hitlerit lühikese rihma otsas. Kuid Hitler kavaldas nad üle ning manipuleerides parlamendiga selle 24 märtsi istungil sai omale eriõigused kui Parlament 2/3 enamusega võttis vast nn Enabling Act'i mis peatas legaalselt konstitutsiooni ja andis Hitleri eriõigused järgmiseks neljaks aastaks.

Nüüd oli Hitleril aega 4 aastat oma plaanide teostamiseks. Poliitiliselt oli see revolutsioon – Hitleri esimene revolutsioon. Ja mis peamine – see oli saavutatud täielikult demokraatlike vahenditega. Sarnaselt oli ta tõusnud Kantsleri toolile – sarnaselt sai ta ka volitused Parlamendilt.

See oli kooskõlas Hitleri põhiprintsiibiga – võim peab olema saavutatud rahva vabalt antud volituste alusel. Hitler tavatses ütelda - „Kui sa saavutad võimu inimeste üle ainult riigi asutuste abiga siis parem planeeri kella 9.00 keelutundi“.

Mitte üheski riigis eelnevalt polnud riigipea saavutanud sellist ülekaalukat populaarsust nagu Hitler Saksamaal. Tema soosingu protsent oli 70 % võrreldes tavalise 50-51% ga.

Hitler kordas tihti - „Ma ei ole diktaator ja kunagi ei saa selliseks. Demokraatia printsiipe hakkab Natsionaal Sotsialism kõrvale kaldumatult järgima“.

Autoritaarsus ei tähenda türanniat. Türann on selline kes saabub võimule ja hoiab sellest kinni rahva tahte vastaselt. Demokraat saab võimule hääletustega. Kas see fakt meeldib kellelegi või mitte see on ise asi aga fakt jääb selliseks – Hitler tuli võimule ja püsis võimul tänu laiade masside tugevale toetusele kogu oma valitsemise ajal. Peale esialgset pääsu Kantsleri toolile tema populaarsus ainult kasvas. Seda on sunnitud isegi mainima tugevalt Hitleri vastased ajaloolased nagu Joachim Fest kes kirjutab;

Hitlerit ei huvitanud kunagi lihtsa türannia kehtestamine. Lihtne võimuiha ei seleta tema isikut ega energiat – te lihtsalt ei olnud sündinud türanniks. Tal oli missioon kaitsta Euroopat ja Aaria rassi ... Ta tunnetas lausa vaistlikult rahvast ja tema reaktsioone ning jälgis ja järgis neid kannatamatusega.

Need read ei olnud kirjutatud Dr.Goebbelsi poolt aga Hitleri ja valitsuse tugeva kriitiku poolt – J. Fest, Hitler, New York: 1974, lk 417.

28 veebruariks 1933 oli Hitler end vabastanud poliitilisest ballastist millega teda oli varustanud Hindenburg. Riigipäevahoone põleng eelmisel öhtul pani Presidenti alla kirjutama eriolukorra seadust „For The Protection of the People and the State“ (Riigi ja Rahva kaitseks) mis tunduvalt suurendas valitsuse volitusi.

Vaatamata sellele otsis Hitler midagi muud kui ainult vana mehe mokaotsast antud lubadusi. Ta soovis seadusandlikku võimu mida saab anda ainult kõrgem rahvavõimu organ – Riigikogu

ehk Reichtag. Hitler valmistas seda ette oskuslikult ja peene poliitiku vaistuga mida keegi temalt ei oodanud. „Ta omas poliitilise rütmi tunnetust ja intelligentsust oma eesmärkide saavutamisel“ - kirjutas juba eelpool mainitud ajaloolane Fest.

Esialgu töötles Hitler hoolikalt von Hindenburgi kes Esimese Maailmasõja veterani ja Feldmarssalina oli väga kinni traditsioonides. Lähtuvalt sellest organiseeris Hitler ürituse pea ainult Hindenburgi pärast Potsdamis 21 märtsil 1933 aastal sealse garnisoni kirikus. Potsdamis toimus propaganda ürituste kõrgeim pilotaas ja seda just paar päeva varem kui Riigipäev oli kokku kutsutud.

(Saksa Riigipäeva juhtis President Hindenburg)

Hindenburg oli teeninud armees üle poole sajandi. Et ühendada vana ohvitser oma kaasvõitlejatega organiseeris Hitler pea kõik tema endised võitluskaaslased üle terve riigi kohale paraadil osalemiseks.

Saabusid Prantsuse-Preisi sõja veteranid (1870-71: 62a tagasi), Austria – Saksa sõja veteranid (1866) ja isegi Saksa – Taani sõjast aastast 1864. Sellise kontingendi saabumine sellise vana veterani kohta nagu Hindenburg oli pea võimatu midagi paremat välja mõelda.

Mängides alandlikku ja ametlikku kandes lihtsat ülikonda kummardas Hitler sügavalt vana sõduri ees väljendades oma austust. Hitler organiseeris kirikusse ka viimase Keisri Wilhelm II trooni millest Hindenburg väljudes möödus ja ka saluteeris oma marssali kepiga justkui oleks Keiser veel kohal.

Hitler juhatas Hindenburgi ka alkoovidesse kus olid Keiser Wilhelm I ja Frederick Suure põrmud – vana feldmarssal mattus pisaratesse.

Sellel päeval, 21.03 1933 Potsdamis sai vanaldane President meeleliigutuse osaliseks mis meenutas talle Saksamaa ja Preisi suuri aegu ning kuulsusrikast minevikku ja ka tema enda pikka ning kuulsusrikast minevikku. Hitler oli esimene Kantsler alates 1919 kes oli võtnud vaevaks midagi sellist korraldada ja see liigutas Presidenti hingepõhjani.

Kõigest kuu aega varem oli Hindenburg käskinud ministritel Papen, Hugenberg ja Neurath ning ka teistel konservatiivsetel ministritel „grillida teda seni kuni ta jookseb“ - see oli nüüdseks möödunud. Hitler oli võitnud Hindenburgi oma poole üle. Ja seda minimaalsete vahenditega. *(Peab mainima, et ka Hitler oli teeninud Hindenburgi alluvuses Esimeses Maailmasõjas)*

Poolteist aastat hiljem oma surivoodil - olles juba suhtelises deliiriumis adresseeris Hindenburg Hitlerit kui „Teie Majesteet“ justkui vaadates tagasi keisrite aegadele.

Sama tseremoonia andis Hitlerile toetuse riigi paljude monarhistide ja paljude veteranide hulgast. Erinevatel põhjustel kuid toetus sellegi poolest. Kuid Hitleri etteaste oli kalkuleeritud ning mingeid illusioone ta monarhistidele looma ei hakanud.

„Puudub vajadus olemasolevate institutsioonide likvideerimiseks kui pole eelnevalt midagi paremat välja pakkuda“ - Hitler.

Talle olid endiselt veel vajalikud Papen ja teised endised poliitilised troglodüüdid. Ta hoidis neid enda kõrval ja defileeris koos nendega linnas ringi mis oli ehitatud uute natsi lippudega ja ka Teise Riigi puna-must-valgete lippudega. Orkestrid mängisid marsse ja rahvas pidutses – veteranid said medaleid ja uhkustasid nendega linnas ringi rinnad kummis. See kõik oli vajalik igatsorti aristokraatide ja nii pärilike kui ka monetaarsete rahustamiseks – justkui öeldes – kõik on korras Saksa riik püsib ja suuri muutusi ei tule.

Kuid see oli Saksa Armeed ehk Reichswehr mida Hitler hakkas suure innuga „kosima“. 1933

aastal oli kõige suurem vajadus armee lojaalsuse pärast. Kindralid olid tolereerinud tema tõusu võimule. Kaprali tõus nende ülemuseks ajas vanad monoklitega uhkusekotid puhevile ja mõned ärksamad otsisid omapoolset kontrolli poliitilise masinavärgi üle.

Nendega ju ei olnud konsulteeritud kui Hitler määrati Kantsleriks ! Hindenburg oli isegi saatnud kindral von Hammerstein-Equordi kes tuli tooma kindralstaabi kirja milles väljendati rahuolematust Hitleri vastu. Vahepealsed nädalad oli kostnud sealt aga palju suminat.

Saades aru, et sõjaväeline riigipööre võib purustada tema ja ta parteid plaanid tuleviku suhtes asus Hitler tegutsema. Potsdamis paigutati armee üksused esiletükkivatesse kohtadesse, ning mitmel puhul moodustasid nad ühise rivi SA rühmadega justkui sümboliseerides Saksamaa kahe jõu ühtsust ja taastatud harmooniat.

Mis aga puutus kindralitesse siis nende mantlitel särasid samuti tähed nad marssisid oma vana ülemjuhataja järel, NEILE hüüti HEIL ning nad tundsid ennast kui püünel nautides mineviku sõjalise kuulsuse varje ja seda kõike tänu ühele pisikesele kapralile – ning neile tundus, et ehk polegi asi nii lootusetu.

Endine kapral aga istus tasakesi nurgas ja lasi militaristidel särada. Tema eesmärk – vaheerahu oli saavutatud.

Rahvaga otsese ühenduse pidamiseks olid Hitler ja Goebbels kiiresti ja vaikselt võtnud oma kontrolli alla Saksamaa raadio. Meedia millest neid kaua oli eemale hoitud. Samuti olid nende vastased selle meedia praktiliselt unustanud. Paari nädala jooksul tegi Hitler raadiost parima info ja propaganda vahendi. Kõik tema võimsad kõned kandusid riigi igasse nurka. Samuti kasutati raadiot viimaks rahva sekka Potsdami etendust. Goebbels pani oma mikrofonid ülesse igale poole kuhu võimalik. Mikrofonid olid igal pool – Hindenburgi ees ja taga, kirkus, paraadidel, katustel – kus reporterid riskisid otseselt kaelamurdmisega, et viia massidesse selle päeva sõnumit. Üheks selliseks reporteriks oli noor Riigipäeva töötaja Baldur von Schirach kes 1946a seisis juba aga Nürnbergis tribunali palge ees.

Kogu Saksamaa oli oma raadiote ees – kuulates iga sõna, iga fraasi, igat meloodiat justkui viibides ise kohal ja saades osa sellest suurest vaatamängust. Kuulajaid said osa igast Hindenburgi liigutusest ja samuti kõikide teiste paraadil osalejate omadest.

Viimaste aastate tumedatel päevadel oli vana sõdalane Hindenburg sümboliseerinud traditsioone ja jätkuvust. Nüüd tänu Hitleri osavale planeerimisele ilmestas ja kujutas vana sõdur rahva uuestisündi ja uhkust. Räägib ajaloolane Fest - *„leppimise pidu uhkelt esindatud... See päev Potsdamis oli tõeliseks pöördepunktiks... Paljud valitsuse ametnikud, ohvitserid, advokaadid jt kes olid Hitlerit eelnevalt mitte usaldanud ratsionaalsetel kaalutustel muutsid sellel päeval oma seisukohta...“*
(J. Fest, Hitler, New York: 1974, p. 405.)

Potsdam oli suureks teatrilavaks kus kõigil oli mängida oma roll. Isegi puuduvatel poliitilistel vastastel spektri vasakult otsast.

Justkui liimituna oma raadiote ette kogu Saksa rahvas kuulas ja jälgis mis toimus. Järgmisel päeval kirjutasid Berliini ajalehed - „Justnagu suur torm oleks puhkenud – samamoodi puhus natsionalismi puhang eile üle kogu Saksamaa“.

„Omapärane kooslus taktikalisest mõtlemisest ja visionäärist“ - kirjutas ajaloolane Felt. Sest Hitler oli mänginud vanade ohvitseridega ja muude tähtsate isikutega kui tinasõduritega kelledel jäigi arusaamtuks mis oli tegelikult toimunud. Kuid sellel päeval oli Hitleril muudki plaanis kui ainult vana kaardiväe usalduse võitmine.

Et kergendada oma reformide elluviimist vajas Hitler Riigipäevas dokumendi ratifitseerimist mis oleks talle andnud diktaatorlikud õigused. Sellise tulemuse saavutamiseks pidi Riigipäev seiskama riigi konstitutsiooni ja sellega pidi olema nõus vähemalt 2/3 saadikutest.

Hitleri partei sai 177 300 000 häälega Riigipäevas 288 kohta. Tema lähim liitlane Hugenbergi Saksa Rahvuslik Rahvapartei sai 4 750 000 häält ja 52 kohta Parlamendis – seega oli koalitsioonil kokku 340 häält.

Kui välja jätta 81 tühja kohta mis kuulusid kommunistidele siis omas opositsioon 226 kohta. - 120 Sotsiaal Demokraadid , 92 Katoliiklased Kesk ja 14 „teised“. Kuigi Hitleril oli liht enamus vajas ta ikkagi veel 36 lisa häält.

Esmapilgul tundus see täiesti võimatu. Kumbki fraktsioon ei olnud nõus taanduma. Katoliiklased olid lausa ju keeldunud matmast neid Hitleri kaasvõitlejaid kes olid tapetud kommunistide poolt (tollal olid poliitilised võitlused ikkagi võitlused mitte sõnamula).

Hitler koos Göringuga võttis sihikule Katoliiklased. Partei liider monsignore Kaas kes pidas poliitilist võitlust paremaks kui hingede eest hoolitsemist sai mitmeid lubadusi kiriku ja riigi suhte parandamiseks järgmisel suvel – neid lubadusi muideks Hitler ka pidas. Ja oligi kõik – kui kuluaarides liikus jutt hingekarjaste alla andmisest siis mitmed pisemad fraktsioonid kukkusid Hitlerile sülle juba iseenesest.

Hääletamisel sai Hitler suhte 441:94. Ta mitte ei võitnud enda poole 2/3 aga lausa 82,44% Riigipäevast. Vastuvõetud Enabling Act andis Hitlerile praktiliselt piiramatud volitused järgmiseks neljaks aastaks nii seadusandliku võimu kui ka täitevvõimuosas.

Tema esimese seaduse „Law for the Allevation of the Misery of the People and the Nation“ (Seadus Rahva ja Riigi olukorra kergendamiseks) 5 paragrahvi olid lihtsad;

- *1- Valitsus võib anda seadusi Konstitutsiooni protsessi väliselt.
- *2- Valitsus võib anda seadusi mis ei ole kooskõlas Konstitutsiooniga. Tingimusel, et nad ei muuda Riigikogu, Reichrati ja Presidendi institutsiooni.
- *3- Valitsuse poolt välja antud seadused valmistab ette Kantsler ja nad avaldatakse Riigi Teatajas (Official Journal).Kui teisiti ei ole määratud jõustuvad seadused järgmisel päeval.
- *4- Lepingud kolmandate riikidega ei vaja kooskõlastamist Riigipäevas.
- *5- See seadus hakkab kehtima järgmisest päevast ja muutub kehtetuks kui käesolev valitsus lahkub või vahetatakse välja.

Berlin, March 24, 1933
Von Hindenburg, Hitler, Frick, von Neurath, Krosigk

Lühidalt kokkuvõtteks – parlamentaarne demokraatia kasutatud konstitutsioonilisi vahendeid oli loonud autoritaarse rahvusliku riigi. Järgmiseks oli vaja leida lahendused võitlevate pisiriikide ja muude administratiiv üksuste ohjeldamiseks ja Reichi külge liitmiseks. Kuigi nad olid vahel ka koos tööd teinud ei olnud neil mingeid ambitsioone ja vahest olid nad lihtsalt suured nullid kellel puudus tahe ja võimalus oma üksuse kontrollimiseks. Ainuke asi mida nad olid viimase 14 a jooksul saavutanud oli vastu võidelnud keskvalitsuse pea igale stabiliseerimise katsele.

On mõeldamatu, et tugev valitsus mille Hitler oli just loonud saaks efektiivselt funktsioneerida sellise pagasiga. Isegi rahva hulgas oli kostnud aastaid häält mõned sellised „valitsused“ kinni sest lõpuks olid inimesed need kes maksid kinni nende nägemise ja raiskamise.

„Fakt oli, et saksa rahvas oli tüdinenud sellisest väiklasest poliitilisest nägelemisest kus iga teine pisikene küla ja linna ähvardas lahu lüüa kui neile midagi ei meeldinud. Sakslased olid juba pikemat aega avaldanud lootust luua suur ja tugev Saksa Riik“ kirjutab Prantsuse ajaloolane Bénoist-Méchinoma raamatus Historie de L'Armée Allemande, osa3 lk117.

Kuigi see tundus kerge ja soovitud ülesanne oli see siiski raske kuna oleks teinud „sinise silma“ paljudele kohalikele huvidele ja isikutele. Keegi kes on olnud aastaid riigi(omavalitsuse) piruka juures ei soovi kergelt loobuda austusest prestiižist ja millest veel kõik lihtsalt, et nii on rahvale parem. Vaatamata Hitleri soovile likvideerida sellised pisikesed riigikesed ei olnud Hitler huvitatud kohalike omapärade „ületriikimisest“ vaid oli isegi tugevalt nende poolt ja väljendas ka seda korduvalt, et rahvas on tugev isegi siis kui säilivad erinevad traditsioonid ning omapärad riigi erinevates piirkondades.

Ajavahemikul 1871 kuni 1933 mitmed Saksa valitsused ja isegi Bismarck ei olnud suutnud selliseid pisikesi rivaalitsemissi ohjata. Isegi Teise Riigi ja Weimari Wabariigi juhtkond ei olnud suuteline midagi ette võtma.

Hitler määras oma esimeseks märklauaks Bavaaria. Teda aitas ka Bavaaria ministrite järjekordne plaan teha Bavaariast riik riigis endise Prints Ruprecht juhtimisel. Enne kui keegi arugi oli saanud määras Hitler uueks valitsejaks oma usaldusisiku von Eppi kes annuleeris kõik kohalikud korraldused ja vallandas kõik mitte vajalikud isikud. Ülejäänud riigikesed kukkusid kokku kui kaardimajakesed ja allusid ilma igasuguse edasise nurinata Berliinile ning lasid laiali kõik kohalikud esindused.

Kõige keerulisem ja raskem oli hakkama saada Preisi riigiga. Peale oma määramist Kantsleriks õnnestus Hitleril vaevalt sokutada Göring sinna siseministriks. Kasutades infot mida Göring hankis Hitler sisuliselt dikteeris von Papenile tema lahkumisavalduse ja teatas President Hindenburgile lühidalt - „Seoses von Papeni lahkumispalvega määran ma ennast Preisi Ringkonna valitsejaks“.

Asjaosaliste kirjavahetus millega on võimalik tutvuda arhiivides on poliitiliste ütlemata jätmiste ja möödarääkimiste musternäidised. Kõik ülejäänud osad langesid sama skeemi alusel. Hitler sokutas oma inimese juhtkonda kes jõudis kiiresti tippu ja seejärel andis oma volitused üle Kantslerile jäädes ise kohalikuks kuberneriks.

Pea täpselt aasta sellest hetkest kui Hitler sai Kantsleriks võttis Riigikogu vastu „Riigi Ühendamise Akti“ mis võttis elegantselt kokku senini tehtud töö;

1. Regionaalsete osade iseseisvus on tühistatud
2. Regionaalsete osade suveräänsed õigused lähevad üle Reichi valitsusele.
3. Kuberner allub Reichi Siseministrile.
4. Reichi Siseminister annab välja vajalikud seadused.
5. Reichi valitsus võib muuta Regionaalsete osade konstitutsiooni.
6. See seadus hakkab kehtima avaldamise päevast.

Berliin, Jaanuar 30, 1934
Von Hindenburg, Hitler, Frick

Isegi „Raudne Kantsler“ Bismarck poleks julgenud unistada sellistest sammudest aga tundus, et aeg oli küps. Ja kogu see protsess saavutati praktiliselt täielikult demokraatlike vahenditega.

Peale 1945 aastat pakkusid paljud, et sakslased kaotasid kõik kollektiivselt oma pea – kuid muudatusi tagasi pole ka tehtud. Vaatamata põhjustele isegi Hitleri mitte sõber ajaloolane

Fest oli sunnitud mainima, et see Hitleri liigutus oli ainult positiivne nähtus Saksa riigile ja rahvale.

Peale seda jäid veel poliitilised parteid. Igavesti rivaalitsevad ning ainult enda huvide eest väljas olevad – mida tegi Hitler nendega ? Seda vaatamegi järgmises peatükis.

III Parteide likvideerimine.

Ühel ilusal Märtsikuu päeval seisis Hitler saadikute ees kes olid just asumis hääletama, et anda oma volitused üle talle ning lausus järgmise fraasi – „Need olete Teie, Riigipäeva saadikud, kes peavad valima sõja ja rahu vahel.“

Kuid kuidas oleksid nad olnud valmis võitlema kui nad olid juba võitlusest loobunud ?

Sel hetkel ei olnud Hitler enam valmis lubama ka viimasel vastasel ehk Sotsiaal Demokraatlikul Parteil kes moodustasid vaid 17,55 % Riigipäevast kes veel ei tunnistanud tema võimu saamast märtri staatust kui viimased kes püüdsid talle vastu hakata.

„Te räägite tagakiusamisest ?“ mürises Hitleri hääli kui ta vastas Sotside liidri kōnele – „ Ma arvan, et on ainult mõned meist siin NSDP liikmetest kes ei oleks pidanud kannatama TEIE partei poolset tagakiusamist ja vangis istumist kui teie olite võimul. Tundub, et Te unustate, et need olid Sotside valitsuses mis kiskusid maha meie särgid kuna teile ei meeldinud pruun värv ! Kuid meie oleme üle saanud sellisest piasjast. Aastaid keelati meil rääkimast, meie väljaandeid suleti ja meie koosolekuid aeti laiali, mind sunniti vaikima pannes mind vanglasse. Ja nüüd te väidate, et kriitika ei ole oluline ?“

„Sellest hetkest edasi meie Natsionaal Sotsialistid aitame leida Saksa töölisel tema õige paiga ühiskonnas. Meist saab nende kaitsja. Teie kulla džentelmenid ei ole enam vaja. Ärge meelitage meid oma vana kapitalistliku maailmaga sest meie ehitame uue maailma. Teie mõtlete, et teie täht lööb veel kord särava ? Mõtelge uuesti – Saksamaa tõuseb tuhande ja teie langete unustusse kuna need kes ei suuda juhtida rahvast kaovad ja ei tule enam tagasi...“

Ja Hitler lõi viimase naela nende kirstu „... me ei vaja teie hääli – hoidke need endale...“

(Fraasid raamatust: J.Feist, Hitler, New York: 1974 lk 408)

Poole aasta jooksul oli Hitler viinud ilma vägivalda ja repressioonideta praktiliselt kõik parteid Saksamaal seisukorda kus neil puudus mingigi arvestatav toetus rahva hulgas. Kõik need parteid kes olid lubanud Saksa riigile õitsengut ja tema rahvale turvalist tulevikku ning olid oma lubadused unustanud ning viinud Saksamaa peaaegu täielikku kokku kukkumise äärele.

Parteide süsteem oli ennast Weimari Vabariigi päevil diskrediteerinud täielikult. Ta püsis ainult inertsis ja sellest, et keegi ei pakkunud asemele midagi paremat. Peale Hitleri võimule tulekut kui rahvas nägi tema panust mille tulemusena olukord hakkas paranema lahkusid inimesed pea kõigist parteidest ning praktiliselt ignoreerisid nende igasugust esinemise püüdu. Mõned neist olid veel suutnud koguda hääli 1932 aasta valimistel aga 1933 aastal nende valijaskond häabus kiiresti.

Kõik mis oli Saksamaal halvasti – üle 6 miljoni töötu, nälg, riigi bankrott, moraalne degradeerumine võis julgelt panna nende arvele. Kõik see aastate pikkune virisemine

teineteise kallal ja riigi maha müümine tasus end nüüd kätte. Nüüd kui Hitler oli näidanud ennast tugeva liidrina ja isikune kelle oli lisaks soovile midagi muuta ka poliitiline julgus koondus Saksa rahvas tema selja taha. Nagu Joachim Fest kirjeldas olukorda, et „parteid olid kui ämblikud kes püüdsid oma võrku püüda kotkast...”

Hitleri miljonid järgijad olid leidnud töömehe jõu ja oskasid seda äratada. Ärganuna aga said need inimesed aru, et endine poliitiline süsteem ei ole võimeline midagi tegema nende heaks ega ole ka eriti soovinud seda teha.

Esimesena lagunes Sotsiaal Demokraatlik Partei. Ta küll vingerdas ja vingus kuid andis alla. SDP oli 23 märtsil suutnud veel näidata hääletades Hitleri reformide vastu, mida nad hiljem peale 1945 aastat laialt reklaamisisid, kuid 2 kuud hiljem ehk 17 mail hääletasid nad juba pea täies koosseisus Hitleri poolt tema välispoliitika küsimustes. Isegi SDP saadikud läksid lausa gruppides igal Riigipäeva istungil üle Hitleri „leeri”. Istudes oma saadiku pingil kommenteeris seda sebumist Göring järgmiste sõnadega – „Kui Isamaa nõuab siis on sakslased ikka temaga”.

See oli päev millal isegi SDP liidrid otsustasid hääletada Hitleri poolt ning sealt maalt ka kogu parteile veel vähegi ustavad liikmed ei tundnud enam mingit piirangut hääletada nagu nad ise soovisid.

Neli nädalat hiljem likvideerus partei ja mitte keegi ei tundud temast puudust nagu oleks 3 tähte SDP tähendanud hoopis RIP ehk Rest in Peace - puhka rahu.

Peale üksikute vasakpoolsete saadikute kes lahkusid Saksamaalt ja hädaldasid seal neile osaksaanud kurba saatust oli Hitleri poliitiline võit täielik. Ta oli kõik parteid kas meelitanud oma leeri või võtnud üle nende liikmeskonna ja need likvideerusid ise. Väga paljud endised vastased aga töötasid hiljem väga edukalt riigiparaadis Saksamaa hüvanguks. Mitte ühtegi endist parteitegelast ei represseeritud vaid neile anti kopsakas riigipension ja nad jalutasid rahulikult ringi ning töötasid riigi ja rahva hüvanguks.

Endine metsaraidur Gustav Noske kellest sai Kaitseminister Weimari Wabariigis teatas 1944 aastal, et kuigi Saksamaa kapituleerub jääb enamik sakslastest siiski ustavaks surmani Hitleri kuna too oli toonud muudatused saksa töö inimese ellu mida enne teda polnud ükski valitseja suutnud.

Kui sotsidega oli ühel pool siis oli järg käes ligi 30-nel väikeparteil mis oli moodustatud segastel asjaoludel ja ilma mingi otsese ideeta, silmas pidades vaid partei kokkuklopsija ambitsioone. Kuna Riigikogus neile enam ruumi polnud siis nad haihtusid ise jätmata endast mingit jälge.

Parempoolsed parteid mis olid veel säilitanud osalisegi tunnustuse kadusid samuti. Liikmed lihtsalt töid oma lahkumisvaldused ja parteid suhteliselt väike toetajaskond sulas kui lumi päikesekäes. Saksa Rahvuslik Rahvapartei andis esimesena sisse laialisaatmise paberid, mõned päevad hiljem 28 juunil tegi seda ka Riigipartei. Bavaaria Rahvapartei ja Saksa Rahva Partei tegid samasuguse sammu kui likvideerisid ennast 4 juulil.

Kõige keerulisem juhtum oli aga Alfred Hugenberg meediatitaan kes oli ka minister Hitleri kabinetis.

Hitleri tugev vastane kes oli vandunud, et võitleb „selle tõusiku vastu kaua suudab”. Viibides Londonis konverentsil 1933 aasta juunis tegi ta aga avalduse milleks ta ei olnud saanud mingit volitust ei Hitlerilt ega ka Riigipäevalt nagu sooviks Saksamaa tagasi oma kolooniaid mis oli kaotatud 1 MS päevil. Saades isa ka aru millise diplomaatilise vea ta tegi siis saabudes tagasi andis ta ise sisse avalduse oma errumineku suhtes.

See errumine oli kasulik Hitlerile kuna esiteks vabanes ta tülinorijast ning inimesest kelle ainukesed huvid olid tema meedia impeeriumi laiendamine ning teiseks näitas see kahtlevale välismaailmale, et Saksamaa ei kavatse hakata tagasi nõutama oma endiseid kolooniaid lõpetades sellega mitmed järelpärimised välisriikidest antud teemal. Hugenberg aga kaotas viimasegi toetuse mis tal veel oli jäänud Hindenburgi juures.

Viimaseks minejaks oli aga kiriklik Keskpartei. Olles toetanud Hitlerit tema erakorraliste volituste hääletamisel andis ta nagu mõista oma liikmetele, et edasine partei eksistents on suhteliselt mõttetu.

Pealegi olid just lõppenud Hitleri läbirääkimised Vatikaniga kes veendus, et Hitleril pole mingit plaani astuda laias laastus Vatikani varvastele seni kuni Vatikan austab Saksamaa iseseisvust. Kuna seda kohtumist reklaamiti meedias laialt siis ei pidanud Hitler ka tulevikus muretsema keskmise katoliiklase lojaalsuse pärast. Partei liider Piiskop Kaas teatasid oma poliitilisest neutraalsusest ja partei kokku kukkumisest 5 juulil 1933.

Nagu üks kaasaegne poliitiline vaatleja märkis – „inimesed unustasid kõik kokku kukkunud parteid väga kiiresti”. Kommenteerides kogu poliitilise süsteemi kokkukukkumist mis oli üleval hoidnud Weimari Vabariiki lausus Joachim Fest järgmised sõnad - „ Weimari Vabariigi ainukeseks jõuliseks liigutuseks oli see kui kiiresti ja jõuliselt kukkus kokku see poliitiline süsteem” (tsitaat Feist, Hitler lk415)

Poliitiliste parteide kokku kukkumine võttis aega vähem kui pool aastat ja jättis Hitleri poliitilise resümee praktiliselt puhtaks. Hitleril õnnestus võita oma leeri, või siis vähemalt viia neutraalsele seisukohale, kõik oma poliitilised vastased kes olid tema võimule tulles vandunud talle tuld ja tõrva. Kõige rohkem aga oli sellise kiiruse üle üllatunud Hitler ise. „Uskumatu, et see toimus nii kiirelõt ja kergelt” märkis ta oma kõnes juuli lõpus 1933. (J.Fest, *Hitler*, lk 415).

III Ametiühingute liitmine

Peale parteide kokkukukkumist oli jäänud Saksamaale peale Hitleri partei ainukeseks poliitiliseks jõuks Marksistlikud ametiühingud. Kuigi nominaalselt ainult majanduslik faktor oli neil käed sees ka poliitikas. Ametiühingud varustasid kommunistlikku liikumist kaklejatega ja sotsialistlikke parteisid valijatega.

Viimased viisteist aastat olid nad olnud pidev ja fanaatiline grupp mis provotseeris rahutusi tänavatel ja nende nõudmised aina kasvasid. Ametiühingud finantseerisid heldelt vasakpoolseid parteisid pakkudes pea enamuse materiaalistest vahenditest elades ise peost suhu. Kogu see raha saadi miljonitelt ametiühingu liikmetelt kelledest enamus isegi ei teadnud summade tegelikku sihti.

Ja veel kord, nagu paljude muude parteide ja gruppide ning isegi Weimari riigi puhul olid ka ametiühingute lihtliikmed kaotanud igasuguse lootuse, et ka nende kasuks midagi tegelikku tehtaks. Töötajad nälgisid. Sajad ja tuhanded funktsionäärid aga istusid niisama, ise elades maksudest, kuid töötajate heaks ei olnud nad suutelised midagi tegema.

Ametiühingute liidritel ei olnud mingeid kriisiplaane, nad ei pakkunud mingeid lahendusi ei töötajate abistamiseks ega riigi abistamiseks, et tekitada uusi töökohti. Samuti ei tundunud neil ka olema mingit tahtmist midagi muuta paremuse poole.

Samuti ignoreerisid nad välisfirmade ja pankade poolt teostatavat Saksamaa tööstuse ja panganduse otsest röövimist, mis oli paika pandud Versailles rahulepinguga. See ei olnud ka ime – olid ju sotsialistlikud liikumised ise hääletanud selle „rahulepingu“ ratifitseerimise poolt 1919 aastal.

Ainukesed muudatused Versailles lepingusse viidi sisse konservatiivse poliitiku, tollase välisministri Gustav Stresemanni poolt. Vaatamata teiste Weimari Vabariigi poliitikute ja parteide poolse toe absoluutsele puudumisel oli ta suuteline kergendama mõnede punktide osas Saksamaa majanduse saatust. Kuid see oli liiga vähe, et hoida eemale liitlaste ahneid küüniseid Saksamaa rikkustest.

Aastatel 1930-32 Saksamaa rahvas ja töölised olid näinud kuidas katastroof kasvas. Töötute armee kasvas miljonini, siis kahe miljonini ja lõpuks kuni kuue miljonini 1932 aasta lõpuks. Samal ajal töötute abirahad aga kuivasid kokku kuni lakkasid lõpuks hoopis. Kõikjal oli häda ja viletsus – näljast kondised ja punnis kõhtudega lapsed ja naised, kerjused pikkades vaikivates ridades pea iga tänava ääres ja iga tehase läheduses.

Vasakpoolsete liidrite tahtmatus või suutmatus, rääkimata nende ükskõiksusest teha midagigi Saksamaa rahva ja riigi hüvanguks oli viinud Saksamaa inimesed letargilisse seisundisse. Mida olekski suutnud sellised „liidrid“ teha oma tühjade peade kuid samas suhteliselt täis taskutega ?

Juba ammu enne valimisvõitu 30 jaanuaril 1933 olid tuhanded proletaarlased ühinenud Natsionaal Sotsialistliku liikumisega. Paljud liitusid kuna ka Hitler oli lihtne inimene ja see imponeeris neile. Kuid peamiseks põhjuseks loetakse, et Hitleril olid konkreetset plaanid tööpuuduse likvideerimiseks ja mitte ainult aga, et kaotada selline nähtus üldse Saksamaalt ning tõsta tööline nimetu mutrikese seisusest tööandja võrdväärseks partneriks. Hitler soovis kaotada selged klassivahed ja peamine klassivõitluse mis oli toonud nii palju häda Saksmalle ja tema tööliste. Need samad klassid mille üle olid olnud uhked vasakpoolsed kuid mida nad olid ignoreerinud.

Jaanuaris 1933 olid Hitleri jõud pea enamikus endised, vasakpoolsetes tänavakaklustes karastunud, tihti veel tema enda vastu, kuid riigi poolt maha kantud proletaarlased.

Samal ajal kui Hitleri liikumise rivid täienesid siis Marksistlike liikumiste rivid kahanesid. Ümmarguselt 13 miljonist hääletajast kes valisid sotsialiste oli kuni 5 miljonit ametiühingute liikmed. Ükskõiksus ja pettumus liikumises oli viinud selleni, et rõhuv enamus ei maksnud enam ka liikmemakse, paljudel puudusid selleks ka vahendid. Liikumiste juhid ise kergelt ideeliselt löödud hakkasid juba imestama, et äkki need desertöörid olid need kes said asjast õieti aru – varsti see aga selgus ka neile, ning imestamine asendus arusaamisega.

Veel enne kui Hitler sai Riigipäevas omale laiad volitused oli üks Saksamaa suurimaid ametiühinguid ADGB asunud toetama tema poliitikat ja liikumist. Ajaloolane Joachim Fest kirjutas „20 märtsil ADGB ametiühingu keskkomitee võttis vastu resolutsiooni milles tunnistas Hitleri poliitikat ja väljendas ametlikku toetust“ (ibid, lk413)

Seejärel astus Hitler julge sammu. Kogu Weimari Vabariigi ajal olid ametiühingud soovinud saada 1.Maid kui töörahva püha, kuid millega kunagi ei nõustatud. Hitler selle soovis ka täitis – veelgi enam, Ta kuulutas 1.mai ametlikuks riigipühaks. Hitler tavaliselt kunagi ei jätnud juhust kasutamata, eriti mis puutus selliseid pealtnäha tühiseid kui emotsionaalseid nõudmisi.

Täpselt nagu Sotsialistlik Partei oli teinud kannapöörde, hääletades Riigipäevas 23 märtsil Hitleri vastu ja juba 17 mail Hitleri poolt, nii ka tegid Ametiühingud kannapöörde ainult mõne

nädala jooksul. Hitleri vastalikus ja ignoreerimine muutus pea täielikuks toetuseks. Ühe suleliigutusega oli Hitler täitnud nende soovi mis oli jäänud ignoreerituks kõikide Weimari Vabariigi valitsuste poolt. Hitler teatas, et kuna 1 mai on riigipüha siis tema juhtimisel korraldatakse Berliinis Tempelhofi lennuväljal suur vabaõhuüritus mis on pühendatud austusele töö vastu. Olles ettevalmistamata asjade sellisele käigule liitusid ametiühingud siiski selle väljakutsega saades aru, et tegemist on aegade suurima massiüritusega ning soovides ka oma nimed sellega siduda. Seoses sellega kutsusid nad kõiki oma liikmeid, kes neil veel ametlikult alles olid, liituma Esimese Mai üritustega milledest suurim oli Berliinis.

Ka mina osalesin selle miitingul 1 mail 1933 aastal. Juba kell 09.00 hommikul liikusid kolonnide viisi töölisi ja noori, Hitleri pooldajaid ja mitte eriti pooldajaid, sirgetes ridades, pikkades kolonnides marssisid nad Tempelhofi lennujaama suunas kuhu Hitler oli kutsunud KÕIKI sakslasi – jah just nimelt kõiki sakslasi kuna seda üritust kanti üle raadiotelevisiooni kogu Saksamaal.

Keskpäevaks olid kolonnid kõikide osalistega saabunud sellele suurele väljakule. Demonstrandid järgisid hämmastavalt hästi korda. Väljakule saabudes võttis neid vastu kaetud lauad vorstide ja õllega, et värskendada just marsilt saabujaid. Kõik seisis loomulikult ja seisis kõik need neliteist tundi püsti.

Tohutu suur poodium seisis vastu taevast – ääristatuna hiigelsuurtes lippudega ja kolme korruselise maja kõrgusena nagu laevaehituse platvorm. Päeva edenedes võtsid poodiumi ümber istet tuhanded prominendid, kaasa arvatud diplomaatilise korpuse esindajad. Pealelõunaks oli kogunenud sellele väljale kuni poolteist miljonit inimest esindades kõiki Saksamaa elanike kihte. Sõdurid ja tsivilistid koos kuulasid fanfaaride poolt puhutavaid marsse. See oli läinud üle piiride ja polnud enam lihtne poliitiline kogunemine vaid üritus kus kokkukuuluvus tunne liitis üheks kõik sakslased nagu võrdsed võrdsete seas.

Õhtu saabudes kui pimenes saabus poodiumile Hitler. Üksik prožektor valgustas kõneleja poodiumit ning oleks kui kõneleja seisaks tohutu laeva ninas. Tõrvikud mis olid valgustanud tohutut inimmerd kustutati. Hitler seisis kui üksik inimene õhus inimeste kohal.

Pimeduses oleks grupp pahatahtlikke võinud kergelt saboteerida seda üritust. Tekitada mis tahes ebasoovitavaid intsidente. Olid ju ligi kaks kolmandikku neist olnud natsionaalsotsialistide vaenlased – kommunistid ja sotsialistid. Kuid mitte ükski käsi ei tõusnud, mitte ükski vastuhääl ei kõlanud – rahvas hingas ühes rütmis.

Tseremoonia oleks õige sõna kujutamaks seda üritust või nagu maagiline rituaal. Hitleril ja Gobbelsil ei olnud võrdseid organiseerimaks üritusi mis tõstsid rahva meeoleolu ja mõjusid sügavale hinge soppidesse. Üritus algas populaarsete paladega ning jätkus Wagneri hingeülendavate hümnidega mis läksid sügavale saksa hinge ja vangistasid kuulajate meeled. Sakslastel on nõrkus orkestri muusikale ning Wagneri looming on just kui saksa hinge peegeldus, tema sisemuse kaemus, tema romantilisus ja sisemine jõud.

Sajad lipud ääristasid poodiumi – neid valgustasid alt poolt tuled mis näitas nagu hõljuksid nad õhus. Nüüd seisis poodiumil Hitler. Vaatajaskonnale paistis tema nägu kindlasti pisikesena kuid tema hääl kaikus hiiglaslikuna üle terve väljaku, üle sadade ruutmeetrite ulatuses inimeste peade kohal.

Mõned oleks eelistanud natuke pehmemat häält – kuid polnud kahtlustki, et Hitler hääl mõjus just sellisena sakslastele kõige paremini.

Sakslastel on olnud harva võimalus kuulata suuri oraatoreid. Kuulata hästi seotud ja hästi kõlava sõna maagiat. Saksamaa senised oraatorid olid imetlenud rohkem ennast ja oma häält mitte pannud rõhku sellele mida rääkida ja kuidas. Hitler kui oraator oli oma ajastu imelaps. Tal

oli omadus mida keskmisel kõnelejal puudus –maagilist jõudu mis voolas tema kõnest ja anda seda edasi kuulajatele.

Justkui meedium, viibides nagu transis püüdis ta kinni masside meelolud ja mängis nendega. Tema poolt kuulajatele projetteeritud jõud voogas läbi masside ja saabus temale tagasi ning andis talle rohkem jõudu. See oli fenomen mida peab ise kogema.

Oraatorlus oli Hitleri suurim anne. See oli see jõud mis võitis tema poole pea kõik tema vastased. Selline kõrgpingeline välgutaoline kõne valgustas ja andis jõudu kõigile kes seda kuulasid.

Kui hurraa hüüded olid peale kõnet lõppenud siis olid saksa rahvast saanud Hitleri andunud järgijad. Kümned tuhanded ja isegi miljonid töölised ja teised kes olid olnud enne Hitleri suhtes kas ükskõiksed või isegi vaenulikud olid saanud oraatorluse elektrilöögi ning olid sellest päevast alates tema ustavad järgijad just nagu SA löögirühmad kes olid sarnaseid kõne fenomene kogenud ka varem.

Suur inimmeri lahkus Tempelhofi lennuväljalt – poolteist miljonit inimest olid saabunud pea täiusliku korra tingimustes ja samamoodi sealt ka lahkuti. Kõik meie välismaalased kes seda nägid olid üllatunud ja vaimustunud sellisest enesedistsipliinist. 1mai paraad oli läinud kui kellavärk – algusest lõpuni.

Mälestus sellest päevast ei kustu kunagi minu mälust – massid lahkusid linna kui üks mees, kui inimene kellel on silme ees eesmärk ja tulevik. Mitte sakslased selles hulgas ei olnud mitte vähem kaasahaaratud sellest maagilisest ühtekuuluvuse tundest. Justkui uus rahvus oleks tekkinud selle päeval – uus ühtekuuluvuse tunne.

Oma memuaarides meenutas Prantsuse Suursaadik André Francois-Poncet seda niimoodi;

Välismaalased oraatori puldi juures kandsid seda sama jõudu endaga kaasa mida ka kõik lahkuvad sakslased. See oli nagu ilus kevadine tunnetus milles oli uhkust, jõudu heasüdamlikkust ja teisi emotsioone mis liigutavad inimest. Kogu ürituse muusika, lipud, ülesehitus meenutas festivali mis kehastas uue rahvuse sündi, uue ühtekuuluvuse tunnet mis haaras kogu Reichi.

„See on meie soov, olla koos nagu vennad, võidelda koos nagu vennad, et tunnil kui seisame silmitsi oma Loojaga saame ütelda talle järgimised sõnad – „Vaata Jumal, me oleme muutunud. Saksa rahvas pole enam häbitundev rahvas, rahvas kes jagunenud, arg ja kiuslik. EI JUMAL ! Saksa rahvast on saanud tugev hingelt ja tahtejõult, me oleme tugevad ja oleme valmis igaks ohverduseks. Jumal, me oleme ustavad Sulle. Önnista meie võitlust!“
(André Francois-Poncet, Saadiku suveniirid Berliinist, lk 128)

Kes veel oleks suutnud sellist kõnet esitada ja sealjuures näida mitte naeruväärsena ? Mitte ükski poliitik polnud senini rääkinud tööliste õigustest sellise usu ja veendumusega, pannud paika plaane tema heaoluks ja tulevikuks.

Järgmisel päeval vasakpoolne „Union Journal“ kirjutas sellest üritusest ja teatas, et kaks kolmandikku olid töölised ning konstateeris lühidalt – „See oli Võidupäev“.

Saanud tööliste otsese toetuse osaliseks said kõik aru, et tuhandete ametiühingute lokaalsed kontorid olid ainult aja ja ressursside raiskamine kes pealegi polnud kogu oma eksisteerimise ajal saavutanud midagi asjalikku tööliste heaks.

Mängides tundidega 1. Mai paraadi lõppemisel võttis Natsionaal Sotsialistlik liikumine ilma

mingisuguse vastuseisuta üle kõikide kohalike ja suuremate ametiühingute varad – majad, pangad ja ka nende kontorid ning liikmeskonna. Marksistliku kaigaste loopimise ja viibutamise aeg oli läbi – sellest päevast marssisid Saksa töölisid ühte jalga riigiga ja Riik nendega, moodustati üks suur Riiklik Ametiühing.

Kuigi ta oli saavutanud peaaegu kõik, et moodustada ühtne „rahvavalitsus“ sai Hitler aru, et palju on veel teha ja veel on teel takistusi. Nagu Moskva bolševistlikud valitsejad polnud taandunud oma plaanidest vallutada Saksamaad mis oli neil 1920 aastal ebaõnnestunud tänu Poola Ratsaväe jõule. Rahvuse taastamine nõuab ka muud kui paljaid lubadusi ja sõnu – see nõuab kindlaid tegusi. Saades nüüd enda selja taha Saksa tööliste jõu ja usu oli Hitler valmis tegutsema.

Kuid kuidas lahendada lahendamatu – Kuidas saavutada see mis oli sundinud alla vanduma valitsusi nii Saksamaal kui ka mujal ?

Mis oli Hitleril plaanis ? Kuidas lahendab ta palga küsimuse ? Aga töötunnid ? Vabaaeg? Elamu probleemid ? Kuidas saavutada tööliste poolehoid ja austus ?

„Natsionaal Sotsialismil on oma tund ja oma missioon. Meie liikumine ei ole möödunud nähtus aga osa ajaloo ja ajalooline faas“ ütles Hitler.

Realse võimu instrumendid olid tal nüüd käes – autoritaarne riik, provintsid mis kuuletusid keskvoimule kuid omasid siiski piisavalt vabadusi oma omapära, et olla ühtse riigi osad. Hitler oli saanud üle rivaalitsevatest ja suutmatutest poliitilistest parteidest ja nüüd oli tema käes ka töölisid.

Jõud mis oli valmis ehitama uue Saksamaa, jõud mis ei olnud enam killustatud erinevate organisatsioonide vahel see jõud ei olnud enam nagu hulk ojakesi mis otsisid oma teed mereni aga suur ja võimas jõgi mis oli valmis rajama OMA sängi mereni – ning see kuuletus talle ja oli ustav riigile.

Hitler oli endas kindel – ta oli kindel oma sihtmärgis. Tal ei olnud ei vajadust ega tundud soovi kasutada füüsilist jõudu. Ta oli otsustanud võita enda leeri need miljonid sakslased kes kahtlesid temas või olid isegi tema vaenlased. Saksamaa vallutamine oli nõudnud aastate pikkust planeerimist. Käes oli aeg realiseerida oma plaanid mis muudaksid riiki ja ühiskonda. Need plaanid olid midagi muud kui ainult muuta riigi asutuste struktuurid – nad sisaldasid ka kaugele ulatuvaid sotsiaalseid muudatusi.

Hitler oli kord ennustanud – „Me võidame oma ridadesse ka need miljonid kes hetkel meid vihkavad ja koos nendega me teostame Saksamaa elustamise.“ Lõplikult suutis ta seda lubadust täita ja võita oma pooldajate ridadesse pea kõik sakslased.

Ajaloolane Joachim Felt oli sunnitud tunnistama;

„Hitler oli liikunud kiiresti – muutudes demagoogist tunnustatud riigimeheks. Soov liituda tema pooldajatega haaras ühe uusi ja uusi inimesi ja levis kui epideemia. Need aga kes ei soovinud seda jäid nähtavasse vähemusse. Minevik oli surnud. Tulevik kuulus režimile mis kogus jõudu ja inimesi ning kelle ideed olid lihtsad, loogilised ja teostatavad.“

Isegi tuntud vasakpoolne kirjutaja Kurt Tucholsky, kes tundis muutuste jõudu, väljendades seda tunnet mis liikus Saksamaa inimestes kirjutas – „Sa ei uju vastuvoolu kärestikulises jões.“ (ibid, lk 415 f)

„Meie jõud ja võim ei ole enam mingis osas Saksamaast, või mingis osas tema elanikest, vaid

see asub kogu tema elanikkonnas" – deklareeris Hitler.

Kuid tõus oli alles ees, seni oli Hitler suutnud eemaldada kõik takistused mis seisid tal ees nüüd oli käes tegelik töö – alustada Saksamaa ülesse ehitamist. Paljud enne teda olid selliste probleemide lahendamisele hätta jäänud. Rahvas nõudis lahendamist suurele murele – töötusele. Kas Hitler suudab lahendada selle konundrumi või ei ?

V Kust leida miljardeid ?

Seistes tollel külmal jaanuari päeval Riigikantselei aknal ja võttes vastu masside juubeldusi oli ta siiski haaratud hirmust ja mitte asjata.

Oma memuaarides meenutas Dr. Hjalmar Schacht järgmist; „Mulle jäi tunne, et see mees on oli surutud kägarasse piltlikult selle vastutuse koorma all mis oli tema õlgadele asetunud. See ei olnud näitlemine aga kajastas tõelisi emotsioone.”
(H.Schacht, Maagiku memuaarid, osa II, lk 52)

Kuid Hitler oli inimene kes oli suuteline sellist koormat valitsema. Vaatamata sellele, et tema vastas oli suur rahvuslik tragöödia – tööpuudus oli suur, üldised raskused, pea täielik tööstuslik stagnatsioon nähtused mida eelmised poliitikud polnud suutelised isegi mitte leevendada, siis see nooruslik juht võttis seda kui väljakutset, kui ettemääratust ning asus neid probleeme lahendama jõu ja ettemääratuse seguga. Kohe kui Hitler oli läbi surunud oma „Enabling Act” kääris ta käised ülesse ja asus olukorda lahendama.

Erinevalt teistest vastutavatest poliitikutest – või vastutustundetutest – 20ndal sajandi Euroopas ei arvanud Hitler, et majandus paraneb ise ning nemad peavad ainult ootama vaatamata sellele, et majandust tabas üks hoop teise järel ning imet ei sündinud – tööstus suri ja miljonid töötud trampisid tänavatel otsides tööd ja leiba.

Neil aegadel oli tavaliseks rohuks majanduslike raskuste puhul nn püksivöö pingutamine, nii era kui riigisektoris. Seega juhid enne teda olid vähendanud palku, lühendanud abirahade saamise aega ning vähendanud investeringuid. Riigi elu tase oli kukkunud kokku kui nõelaga torgitud õhupall. Loomulik, et sellises olukorras isegi peale poolt aasta mille jooksul saadi töötut abiraha ei olnud mingeid väljavaateid saada uut tööd mida lihtsalt polnud. Vastupidi – kõik need töötud muutusid kerjusteks kes käisid ühe heategevus ukse tagant teise taha või jõlkusid päevast päeva Töömehete uste taga lootes imele, mida aga ei sündinud.

Inimesed otsisid aina vähem ja vähem – see omakorda viis pankrotti paljusi väikseid ja keskmisi äris mis omakorda lisasid inimesi töötut abiraha järjekordadesse. Aastaks 1932 oli Saksamaa tootmine pea olematu. Keskmise aasta investeeritud olid kukkunud 3 miljardilt margalt 500 miljoni margani. Majandus stagneerus kuna kellelgi ei olnud raha renoveerimiseks või tootmiseks.

Ka valitsus polnud paremas seisus. Valitsusel puudusid igasugused initsiatiivid ja ideed olukorra parandamiseks – ta oli ka praktiliselt pankrotis. Laekumistest läks kuni 2/3 töötut abirahade maksmiseks.

Kuid Hitler oli aru saanud, et olukorra parandamiseks peab just nimelt valitsus midagi ette võtma – midagi julget ja omapärast, et väljuda sellest nõiarangist.

Töötusega saab võidelda ainult kui anda tööstusel vahendeid millega uuendada ja toota ning selle abil luua uusi töökohti mis omakorda vähendab tööpuudust ja raiub läbi negatiivsest

ringist. Majanduslikku tõusu on võimalik saavutada ainult majandust stimuleerides, tuua ta kaasaega, et oleks võimalik toota uusi tooteid.

Kuna Saksamaal puudusid looduslikud naftavarud kuid olid aga kivisöe varud siis oli vaja uuendada selle tootmist ja sellega seotud toodete arendust. Tehnoloogiad olid olemas, oli vaja vaid tõuget tootmise alustamiseks. Saksamaal olid patendid kunst kummi nimega „BUNA“ tootmiseks, lisaks sellele vedeles Patendiametis veel sadu ja tuhandeid teisi originaalseid ja häid ideid.

Suured avalikud tööd olid teiseks võimaluseks luua juurde töökohti, stimuleerida tööstust ja arendada majandust. Saksamaa halvad teed vajasisid parandamist. Moodne maailm nõudis korralike teede võrgustikku mis iseenesest aitaks kaasa majanduse elavdamisele.

Uued korralikud teed stimuleerisid samuti ka autotööstust mis oli Saksamaal olemas kuid tootis vaid marginaalse osa Euroopa auto turu osast, näitena ainuüksi Prantsusmaa tootis viis korda niipalju autosid kui Saksamaa.

Pea aegu kümme aastat varem olles poliitilise vangina müüride vahel oli Hitler näinud tulevikku kus tervet Saksamaad kattis korralike teede võrgustik millel vurasid tuhanded ja tuhanded Saksamaal toodetud autod. Samal ajal joonistas ta ka oma kontseptsiooni auto mis hiljem sai tuntuks kui Volkswagen. See oli tema poolt nii armastatud loodusest kopeeritud meenutades lepatriinut. Enne Hitleri saamist võimule oli auto rikaste privileeg – tema aga tahtis seda muuta. Igal seda soovival sakslasel võis olla oma auto. Sellest pidi saama Saksa rahva abimees töö ajaks ja sõber vabaks ajaks.

Sellest pidi saama vahend mille abil iga sakslane võis avastada oma riigi ilu ja tutvuda selle mitmekesisusega. Selline siseturism oli samuti abioks, et arenev majandus jõuaks igasse linna iga sakslaseni. Algusest peale oli Hitleril idee, et see auto pidi saama miljonitele kättesaadavaks. Selle tootmise keskus aga Saksamaa tähtsamaks tootmiskeskuseks.

Ideed mis samuti piinasid Hitlerit tema vangistuse ajal olid elamuehitus mis pidi aitama sakslastel paranda oma elutingimus ning soodustama pere elu ning sellega seotult ka uue põlvkonna sündimist. Seoses sellega olid Hitleril valmis plaanid nii elamuehituseks kui ka suurteks ja uhketeks ühiskondlikeks ehitisteks. Kusjuures paljud neist projektidest on säilinud tänaseni. Need ideed sisaldasid eramaja plaani, koos oma aiaga (neid ehitati lõpuks sadu tuhandeid kogu Saksamaal) ning ka kaetud staadion Berliinis (teostus osaliselt Olümpia staadionina) ning ka suur kongresside hoone mis oleks olnud suurim tollases Euroopas ning visuaalselt toonud esile Natsionaal Sotsialismi suurust.

Ajaloolane Werner Maser (kes oli suhteliselt anti-Hitler, kuidas muidu oleks ta leidnud oma raamatule väljaandjaid) selgitab: - „*Tegemist oleks olnud kupliga kaetud ehitisega mille kõrgus kuni 220 meetrit, läbimõõt 250 meetrit ning mahutavus kuni 190 000 inimest seistes. Hoone oleks olnud 17 korda suurem kui kuulus Püha Pauluse kirik Vatikanis. Ja kõike seda disainis Hitler kui istus vanglas ja kirjutas oma Mein Kampf*“ (W. Maser, Hitler, Adolph, lk100)

Seega Hitleril olid ambitsioonid ja ideed juba enne kui ta valitsuseohjad enda kätte sai ja peab mainima, et paljud tema projektidest viidi ka ellu. Õnneks olid tal kõik vajalik nüüd käe pärast. - töölised, insenerid ja ettevõtjad.

Lisaks mainis Maser: „Oma poliitilise karjääri algusest saati oli Hitler väga süstemaatiline. Ta teadis juba varakult mida soovib ning vajab ja lähtus sellest oma plaanide koostamisel.“, „Hitlerile oli omane kõrge intelligents ja taibukus tehnilistes küsimustes. Selle oli ta saavutanud lugedes tuhandeid tunde tehnilisi raamatuid oma nooruses“

„Hitler luges ja töötas läbi lugematu hulga raamatuid. Ta kogus suure hulga erinevaid teadmisi ja kasutas neid oskuslikult ära oma kõnedes. Sellise hariduse tulemusena oli tal ideid mis hämmastasid kaasaegseid oma lihtsuses ning vahest otsekohesusega” kirjutas Dr Schacht.

Oli vaja miljoneid marku, et alustada ja läbi viia plaanitud sotsiaalmajanduslikke uuendusi, et Saksamaa oleks võimas ja arenenud riik Euroopas. Selle sees pühkida minema krooniline töötus, ning investeerida see raha objektiivselt, et saada maksimum kasu riigile.

Majanduslikes asjades ei olnud Hitler diktaator. Ta sai aru, et majandust ei saa juhtida nagu armeed – vaja oli tohutult initsiatiivi sest see oli edu tagatiseks. Seega majanduses oli Hitler rohkem nagu katalüsaator. Ta uskus üksikindiviidi jõusse ja selle isiku loovuse äratamist sest selline lähenemine tõi maksimaalselt soovitud tagajärgi. Samuti ei ignoreerinud Hitler tulupõhist majandust. Võttes inimeselt võimaluse saada tulu mis lähtub ja on seotud tema panusega protsessi võtad inimeselt initsiatiivi ja huvi arendada nii ennast kui ka üksust mille heaks ta töötab.

Hitler teadis, et selliste põhimõtete ignoreerimine oli viinud Nõukogude Liidu seisu milles ta oli, isikliku initsiatiivi surumine riikliku monopoli raamidesse näitas juba tollal, et selline käik on kahjulik riigile ja ühiskonnale mida selline riik üleval hoiab. Hitler suhtus alati ettevaatlikult juhitud majandusse. „Riik annab suunad ja vajadusel aitab kuid ta ei pea mitte juhtima. Ühe geeniuse mõttetöö on kordi olulisem kui aastaid kontoris istumine ja numbrite kokkulöömine” tavatses ta öelda.

Just nagu on olemas poliitiline eliit on olemas ka majanduslik eliit. Hitler kavatses silma peal hoida majandusel ning ebakompetentsed juhid viia madalamale kohale ning premeerida ja edutada asjalikke ja visionaalseid juhte. Ta leidis, et on oluline, et juhid kes näitavad ülesse initsiatiivi ning kalduvusi julgelt eksperimenteerida saaksid premeeritud nii materiaalselt kui moraalselt ning, et sellised juhid ei peaks kartma „riigi karvast kätt” maksuameti näol endale pidevalt turjas hingamas.

Samuti oli Hitleri seisukoht, et „ühtegi direktorit või omanikku ei tohi piirata selle põhjusel, et isik ei soovi liituda Natsionaal Sotsialistliku liikumisega. Alati peab jääma kriteeriumiks inimese soov teha tööd ja arendada ennast koos oma ettevõttega kui tema kuulumine poliitilisse liikumisse.”

Hitler kasutas sama pragmaatilist mõtte malli nii majanduses kui ka administreerimises. Põhiline mida ta oma alluvatelt nõudis oli kompetentsus ja efektiivsus. Kuni 80 % Kolmanda Riigi funktsionääridest ei olnud kunagi kutsutud liituma Natsionaal Sotsialistliku Töölisparteiga ning isegi mitmed tema kabineti ministrid ja isegi saadikud ei kuulunud kunagi NSTPsse. Kuid nad olid head töötajad lojaalsed riigile ning väga võimekad. Kuigi ta hoidis silma peal igat sorti oportunistidel ei seganud see tal neid kasutamaks riigi ja rahva hüvanguks. Antud puhul on parimaks näiteks Dr Otto Meissner kes töötas Riigikantselei juhina juba enne Hitlerit ning kuni Hitleri saamiseni Kantsleriks andis endast kõik, et Hitler EI saaks kantsleriks, kuid samas oli tegemist võimeka ja haritud inimesega kes tundis oma tööd ning oli lojaalne eelkõige riigile ning samas ametis teenis ta Hitlerit kõik need 12 aastat.

Teiseks markantseks näiteks oleks olnud Dr Hjalmar Schacht kes ei paistnud kunagi silma kui Hitleri pooldaja. Oportunist ja enesekeskne isik kuid võimekas majandusmees ning Hitler rakendas ta riigi teenistusse ning selle töösturi ja pankuri abil sai Hitler Reichile jalad alla. Kümme aastat varem oli Schacht leiutanud nii nimetatud Rentenmarga ja päästnud Weimari Vabariigi majanduslikust krahhist. Kohe peale võimule saamist määrast Hitler tema Riigipanga Direktoriks ja hiljem Majandusministriks ning peab ütleva, et selle isiku trikid olid need mis aitasid Kolmanda Riigi „rajale” ning täiendasid Hitleri plaane majandusliku tõusu saavutamiseks.

Planeerides Saksamaa päästmist täielikust krahhist kutsus Hitler veebruaris enda juurde Riigipanga juhi Dr Hans Lutheri kes oli sellel kohal alates 1930ast aastas ja esitas talle küsimuse.

„Palju läheb vaja raha, et alustada Saksamaa päästmist sellest olukorrast?“. Luther kes oli hea administraator kuid tal puudusid uued ideed vastas sellepeale – „150 miljonit marka“. Vastus näitas kuidas eelmised poliitikud olid ignoreerinud olukorda. Kui riik maksis iga kuu abirahadeks välja miljardeid siis oli vaja AINULT 150 miljonit, et lükata käima riigi taaselustamise plaan !

Järgmisena võttis Hitler käsile Dr. Schacht. Küsimus oli järgmine – „Meie peamiseks ja esmaseks ülesandeks on võidelda töötusega. Milline on teie ettepanek leida raha kui mitte kasutada Riigipanga ? Palju läheks vaja ? On teil selles suhtes ideid ?“

Schacht märkis, et ei taha Riigipanga juhile halba soovida kuid Hitler kinnitas, et suhteliselt võimekas Dr. Luther ei jää mitte partele puhkama aga saab ka tööd vastavalt oma võimetele mille peale oli Schacht valmis väljakutset vastu võtma.

Schacht oli olnud Riigipanga President ajavahemikul 1923 kuni 1930 kuid siis vallandatud. Kuid nüüd leidis ta, et tema tagasipöördumine võrdub triumfiga. See tõstis tema eneseteadvust. Paari nädala jooksul rakendas ta plaani mis viis Saksamaa välja majanduslikust mülkast kus ta oli.

*Siinkohal jätan ma lugejatele võimaluse ise järgi uurida kuidas täpselt see toimus. Selleks on mul mitu põhjust – esiteks siia tuleb nüüd paar lehekülge suhteliselt kuiva finantsilist teksti mille ümber panemiseks teile arusaadavasse vormi ei ole mul ettevalmistust ja ka mitte viitsimist ning 99% lugejatest jääb see nii kui nii arusaamatuks. Seega lühendatud korras – leiti moodus võlakirjade abil suurendada raharinglust mis andis võimaluse investeerida ettevõtetesse kes seejärel investeringute tagasitootmiseks palkasid tööle inimesi kelle suurenenud ostujõud liigutas käibe suurema hulga raha mille abil riik ostis kokku ja likvideeris algsed võlakirjad. **Tõlkija***

Lisaks otsestele finantsilistele abinõudele kasutas valitsus saadus võlakirju ning alustas ka teede ehituse projekte, irrigatsiooni projekte ja pankroti läinud talude väljaostmist pankadelt ja nende super ülimalt odavat tagasimüümist endistele omanikele talupoegadele. Lisaks tegi valitsus laenude tagasimaksmisel järgmise korra. Esimese lapse sünd kustutas 25% võla summast, järgmine laps „kustutas“ järgmised 25% ja seda seni kuni võlg oli makstud. Selliste meetmete tulemuseks oli, et kahe aastaga likvideeriti tööpuudus praktiliselt täielikult. Ning Saksamaa majandus hakkas minema tõusuteed.

Peale sõda esitati Schachtile, kes oli siis juba Nürnbergi tribunali kohtualune tema osaluse kohta Saksamaa ülesse ehitamises - vastus oli selline; „Ma ei usu, et Hitleril polnud muud võimalust, et tulla roomates minu juurde abi järele. Ma olin seal mul oli ideid ja me tegime koostööd. Poleks seal olnud mind oleks Hitler leidnud muid väljapääse. See ei olnud tema loomuses anda alla ning loobuda loodud plaanide ellurakendamisest. Teil on kerge ütelda Hr. Süüdistaja, et ma oleks pidanud istuma ja Hitlerit mitte aitama, laskma tal surra, kuid koos temaga oleks surnud kogu Saksa rahvas.“

Isegi Marksistid andsid tunnustust Hitleri võimekusele Saksamaa kriisist väljatoomisel ja enda täielikku läbikukkumist. 1934 aasta juunis ajalehes *Zeitschrift für Sozialismus*, mida anti välja eksiilis ilmus artikkel milles ka järgmine lõik: - „ Meid pandi fakti ette, et äärmuseni viidud proletariaat on pea kõik töötu, diplomeeritud noorsugu ilma kindla tulevikuta, keksklassi esindajad pankroti äärel, farmerid olid pea kõik kaotamas oma maad me kõik olime lootusetult metsas omadega. Ainuke mida me suutsime rahvale pakkuda olid kõned sotsialismi toredusest.“

VI Sotsiaalne revolutsioon.

Hitleri sotsiaalne saavutus tööpuuduse lõpetamiseks ning taastada töö praktiliselt kõigile 6 miljonile töötule 1933 aasta alguse seisuga on tänapäevaks praktiliselt unustatud. Vaatamata sellele, et tegemist oli millegi enamaga kui lihtsalt „Potjomkini küla” ehitamisega ignoreeritakse seda saavutust pea täielikult. Alates aastast 1945 pole mitte ühtegi akadeemiliselt tõsiseltvõetavat uurimust sooritatud mis lahkaks Hitleri võtteid ja meetodeid sellise ülesande lahendamiseks.

Analoogselt on „unustatud” kõik need reformid mis toimusid Saksamaal mis liitsid kokku nii rahva kui riigi ning andsid „töötamisele” uue sisu. Tehased muudeti ainult mõne aasta jooksul räpastest ja hallidest koobastest suurteks hallideks kus oli loomulik valgustus ning ümbritsetud aedade ja spordiväljakutega. Sajad tuhanded mugavad eramajad ja korterid ehitati just tööliste perekondasi silmas pidades. Seadustati praktiliselt esimest korda Euroopas mitme nädalased palgalised puhkused koos riigi poolt makstud puhkuse reisidega maal ja merel. Laiaulatuslik programm noortele spordi kogemuste ja treeningute andmiseks sai alguse just Saksamaal. Kolmanda Riigi sotsiaalkindlustus oli kõige täiuslikum tollases maailmas ning võrreldav isegi paljude tänapäeva riikide omaga.

Kõik see on pühitud vaiba alla tänapäeval nende poolt kes juhivad meie elusid – meie vaated ei tohi olla erinevad sellest mis koolis õpetatakse. Kõik see on tehtud selleks, et inimesed ei saaks teada, et Hitler sooritas kõige laiaulatuslikumad ja täielikumad sotsiaalsed reformid maailma ajaloos.

Hitleri sotsiaalsed ümberkorraldused oli pöördepunktilise tähtsusega mis oli aluseks, et paljud inimesed peavad teda siiani suurimaks riigiehitajaks üldse. Seega pole üllatuslik, et kõik tema sotsiaalsed saavutused on unustatud. Enamus ajaloolasi pressib peale must-valget nägemust mille alusel Hitler ja Saksamaa olid pahad ja liitlased headuse etalonid.

Vaatamata kõigele oli saavutus anda tööd ja leiba miljonitele kes olid aastaid elanud allapoole igasugust vaesuse piiri – näljas ja külmas; tööstuse restruktureerimine; ametiühingute reorganiseerimine mis teenis ka palgasaajate huve mitte ainult juhtide omi; ka riikliku tsiviilteenistuste loomine mis aitas

Rahvuslikul kogukonnal kosuda ja parandada identiteedi tunnet ja samal ajal ka igal üksikul inimesel elada inimväarikat elu ilma liigsete piiranguteta millega oli nii kuulus NSVL. Kõik üksikud ümberkorraldused olid osa plaanist mis oli Hitleri poolt paberile pandud kui ta istus vanglas ja kirjutas oma raamatut Mein Kampf..

Ilma sellise plaanita oleks Saksamaa sattunud 1933 aastal täielikku anarhiasse. Kuid Hitleri plaan oli praktiliselt täielik – see nägi isegi ette väikseid ja suuri mugavaid hotelle ja toidukohti nende maanteede ääres mida ta alles planeeris.

Kulus aastaid enne kui Prantsuse Revolutsioon hakkas ilmet võtma ja tekkis stabiilne riigi kord. Venemaal võttis asi isegi kauem – rahutused ja repressioonid kestsid peaaegu 2. Maailmasõja alguseni. Veel 1920ndatel aastatel suri inimesi nälga ja paljudes kohtades polnud veel kuulnudki Tsaari surmast.

Saksamaal aga toimus Hitleri juhtimisel kõik see imetlusväärse kiirusega – vähem kui aastaga oli struktuur loodud ning asus tegutsema täies mahus.

Riigi suurima ettevõtmise ehk siis maanteede võrgustiku ehitamine milles sugust maailmas ei olnud võrdset oleks pidanud võtma aega aastaid. Demokraatlikus ühiskonnas oleks läinud palju aega asjade uurimiseks, komisjonide moodustamiseks ja tegijate „valimiseks“.

Nagu tavaliselt oli Hitler olnud väga ettenägelik. Betoonist valatud maanteed olid kõik 24 meetrit laiad ning, et ei torkaks silma looduses kasutati palju looduslikke materjale. Teed läksid sujuval kokku ja lahku moodustades peale ja mahaõite pöördeid ja hargnemisi mis kõik harmoneerisid nendeks teedeks mida tänapäevalgi võib seal näha. Kogu seda teede harmooniat täiendas iga teatud vahemaa taga olevad autode teenindusjaamad ning ka hotellid. Ka need hooned olid planeeritud sulama kohalikku maastikusse kasutamaks just kohalikke materjale ning olema kohalikus etnilises stiilis.

Algselt oli planeeritud ehitada kuni 7000 kilomeetrit sellist teedevõrgustikku kuid asja edenedes kasvas maht kuni 10 000 kilomeetrini ja kui Austria ühendati saksamaaga siis lisandus veel üle 1000 kilomeetri maanteed mis ehitati sinna.

Finansiline julgus võrdus neis projektides tehnilise kaugnägelikkusega. Vaatamata „finansistide“ pingutustele nõudis Hitler, et need maanteed ei oleks „rikutud“ tee tollidega. Kuid just see vabadus tegi saamata jäänud „teemaksude“ arvelt kõik kuhjaga tagasi lennukalt arenev liiklus mis soodustas majandust ja ka lisanduvat bensiini kaubandust. Seega sellise teedevõrgustikuga ei saanud Saksmaa omale ainult häid teid vaid ka veenid kaubanduse kiiremaks arenguks.

Teede ääres olevad teenindus jaamad ja transpordi firmad lisandusid kui seened peale vihma ning andsid oma panuse majanduse elavnemisse. Samuti andsid need head teed võimaluse sisemise turismi arenguks koos Volkswageni autoga mis omaltpoolt soodustasid maksu tulude suurenemist ja majanduse elavnemist ning ka inimeste omavahelist aina suurenevat suhtlemist kogu riigis.

Isegi palgad mis maksti teedehitajatele selle „Reichautobahni“ ehitajatele tulid paisunult riigile tagasi. Makstud palgad läksid ringiga tagasi majandusse – töölised ostsid selle eest riideid, toitu ja mudi esemeid ning viisid raha ka kaugemale pealinnast elavdades ka regionaalset majandust.

Võib ainult kujutleda kõiki raskusi mis seisid ees, et avada need teed liikluseks. Tuhanded mehed viia sadade kilomeetrite kaugusele, soodest kuni Alpide jalamile. See oli ettevõtmine omaette – kuni 150 000 meest välilaagrites sageli rasketes oludes. Sest vaatamata rasketele oludele hoolitseti ka nende eest parimatel viisidel mis tol ajal oli saadaval.

Prantsusmaal tol ajal oli pea mõeldamatu, et keegi läheks otsima tööd kaugemale kui 20 kilomeetrit oma kodukohast. Nad oli pea aegu nagu liimitud oma küla, oma aia ja oma kohviku külge. Sakslased ei olnud põhimõtteliselt erinevad neil kaugetel aastatel kuid eelnevate aastate raskused sundisid neid unustama selliseid pisikesi mugavusi ja tööde raskuses leidsid nad taas oma väarikuse.

Keegi ei virisenud kodu kauguse või raskete olude üle – võimalus teha tööd ja olla osaline oma kodumaa taastamises ja ülesse ehitamises kaalus üle kõik argiraskused.

Et hoida üleval tööliste moraali ja, et keegi ei tunneks ennast mutrikesena või ärakasutatuna siis riigi poolt ei peetud pea ühtegi kulutust liiga suureks mis aitas kaasa inimeste moraali hoidmisele. Pakuti koolitust, meelelahutust ja kõike muud selleks, et valmistada inimesi ette

võimalusteks uues riigis. Töölistele anti tunda, et nad on soovitud ja olulised, et nende eest hoolitsetakse nii hingeliselt kui kehaliselt ning ka kellede mõistus ei jäetud äratamata.

Laagrid, varustuse baasid ja muud vajalikud toetuse struktuure liigutai vastavalt tööde edenedes. Kuni 14 liikuvat kino üksust muude seas liikus kaasa koos ehitajatega.

Hitler isiklikult oli kohal ja kaevas esimese labida täie maad esimesel ehitusel mis ühendas Darmstadi ja Frankfurt-am-Maini. Sellele üritusel võttis ta ka kaasa Dr. Schachti kelle viosoonid ja trikid olid aidanud leida algsed vahendid selle projekti käimalükkamiseks. Lõpuks esimese maantee avamisel liikus kolonnis 3 autot kõrvuti ühes suunas ja 2 autot kõrvuti vastas suunas ja nii kogu Autobahni ulatuses.

Teine Maailmasõda lõpetas selle projekti täielikult valmimata kuid see mis oli valminud on jäänud meenutama seda meest ja tema aega tumma tunnistajana.

Hitleri plaan ehitada tuhandeid elamuid nõudis ka tohutult tööjõudu. Ta oli planeerinud maju mis oleksid mugavad, meeldivad ja kerged ehitada ning üleval pidada tuhandetele tavalistele tööliste peredele. Erinevalt oma eelkäijatest ei sallinud Hitler silmaotsaski seniseid „standardeid“ mis olid reegliski elamuehituses – pisikesed ja pimedad nagu jäneseurud ning pea ilma igasuguste mugavusteta. Barakk linnakud vabrikute ümber said temalt suure kriitika osaliseks ning nad kõik lammutati.

Hitleri kontseptsioon oli ühepere elamud koos aiaga kus perenaine saaks kasvatada lilli ja või juurvilju, kus lastel oleks ruumi joosta ja mille verandal saaks pereisa peale rasket tööpäeva lõõgastuda ja lehte lugeda. Nagu ka teedehituses oli siin läbivaks jooneks see, et vaatamata kontseptsiooni sarnasusele peegeldas iga elamu just sellele – oma piirkonnale omast arhitektuuri ja stiili.

Juhul kui oli võimatu jääda eramajade ehitamise variandi juurde jälgis Hitler isiklikult, et ka korterelamute kontseptsioon vastaks samadele põhijoontele – mugavus, avarus ja stiil mis arvestaks piirkonda kus maja ehitati. Samuti oli igal sellisel majal kohustus omada aeda ja muid kaasas käivaid atribuute mis muudaksid selle elamise võimlaikult pere sõbralikuks.

Kõik majad olid ehitatud range järelevalve all, et nad vastaksid kõrgetele standarditele ja oleksid ehitatud nagu „iseendale“ – ning erineksid võimalikult palju „jäneseurgudest“ eelmised võimulolijad pidasid vajalikuks harvadel juhtudel töötajatele ehitada.

Laenu anti noortele peredele mis kustusid 10 aasta jooksul, et nad saaksid osta omale elamise ja muretseda lapsi. Iga lapse sündides kustus automaatselt 25% laenu summast.

Kord olles vestlushoos ühe skeptikuga kes avaldas sellisele poliitikale imestust tuues välja fakti, et analoogse laenu poliitikaga ei sa aju valitsus kunagi tagasi täit laenu summat vastas Hitler järgnevalt –

„See raha mida nad toovad tagasi riigikassasse maksude ning igapäevaste kulutoodete ostmise näol on piisav, et tegelikult see laen tuleb tagasi ja isegi mitmekordselt.“

Just kui kinnitades Hitleri ütlust Saksamaa sissetulekud maksudest kolmekordistusid juba esimestel aastatel ning kogu oma eksisteerimise ajal ei olnud Kolmandas Riigis ühtegi majanduslikku või finantsilist kriisi. Plaan oli, et Hitler investeeris raha mida valitsusel veel ei olnud ning tagasi laekunud maksudest maksis ka esimese võla. Asja uba oli, et erinevalt eelmistest valitsustest kes analoogilises situatsioonis ootasid lihtsalt, et majandus saaks ise endaga hakkama võttis Hitler aktiivse rolli ja aitas majandusel ennast käima lükata.

Tänapäeval on just vastupidine majanduspoliitika viinud asjad selleni, et elame ühest mullist

teiseni ning paljud asjad roomavad kui tigu kuumal plekk katusel kuigi nende elustamiseks oleks vaja ainult investeerida mitte oodata muinasjutulisi rikkusi millest ehitada endale paleesi ja alles siis ehk asuda investeerima.

Peale Hitleri ainult Roland Reagan on asjast aru saanud. Presidendina sai ta aru, et taastada USA langevat majandust ja vaesustumist on vaja julgelt vähendada makse ning motiveerida majandust investeringutega selle asemel, et istuda ja oodata mis juhtub

Juba enne 1933 aasta lõppemist oli Hitleri initsiatiiv loonud 202 119 maja mis muutus ligi poolteiseks (1 458 128) miljoniks eluasemeks. Samuti ei saanud enam kiskuda rentimise eest hingehinda. Maksimum rent juba heade elamute eest ulatus 45 margani. Keskmise rendihind oli aga 26 marka mis moodustas umbes kaheksandiku töölise kuu sissetulekust.

Sealt edasi võeti ka vastu meetmeid, et parandada põllumeeste farmerite olukorda kellede sissetulekud olid juba aastaid olnud riigis kõige madalamad. Ainuüksi 1933 aastal ehitati ümmarguselt 17 600 majapidamise peahoonet. Tavaliselt olid sellised rendikohad ka piiratud alates tuhandest ruutmeetrist põllumaast. Sellise koha rent oli seadusega määratud madal protsent farmeri sissetulekust. Järgmise 3 aasta jooksul ehitati ja komplekteeriti veel enam kui 91 000 sellist farmi. Selline pretsedenditu maareform aitas paljuski kaasa Reichi maa elanikkonna ja ka riigi tervikuna elatustaseme tõusule.

Lisaks nendele saavutustele palgati veel kuni 100 000 töolist parandama riigi teisejärgulisi teid. See projekt oli tehtud kompleksina. Teatud piirkonnas võeti ette korraga kõik vajalikud tööd – korraga tehti korda teed, sillad, kanalid, tammid ja ka niisutussüsteemid. Sellega muudeti viljakateks ka piirkonnad mis olid juba aastakümneid ja enamgi olnud viljatud ja harimata.

Praktiliselt igal pool käis töölevõtmine. Suured firmad nagu Krupp, IG Farben ja suured autotootjad võtsid inimesi tööle tuhandete kaupa. Riigi rikastudes hakkasid inimesed rohkem ostma ja ka sealhulgas autosid – 1933 aasta lõpuks oli suurenenud autotööstuse toodang 80 000 auto võrra aastas. Tööliste arv autotööstuses kahekordistus. Tööstus kogus tuure, et jätkata täistuuridel.

Uus valitsus toetas igati ka väikeärimehi – Hitleri valitsus andis juba esimesel aastal soodus laenu väikefirmade putitamiseks üle 500 miljoni marga. Selline stardi kapital tasus ennast ära kiiresti. Enamus rahast läks uute töötajate palkamiseks kellel oli nüüd raha, et kaupu osta mis omakorda lubas firmadel moderniseerida ja palgata uusi töötajaid. Selline laenamine säästis ka töötuabirahade pealt kuna neid polnud enam vaja maksta ja endised kerjused muutusid eneseteadlikeks töölisteks.

Hitleri „tõusu valem“ võiks panna lühidalt sellisesse lausesse – investeeeri võimalikult palju avalikesse töödesse. Saadud raha läheb ringlusesse ja genereerib lisa raha mille abil saab kustutada algsed laenu investeringu tegemiseks. Ei läinud kaua kui kogu Saksamaa sai näha Hitleri plaani vilju.

Majanduse kasv ei olnud Hitleri ainus eesmärk. Riigi sotsiaalpoliitika lõi uue sakslase kes oli kapitalistidele võrdväärseks partneriks ning aitas otsida lahendusi ning tegi koostööd mitte ei raisanud aega Marksistliku doktriini alusel aega „klassivõitluseks“ – seega võitsid kõik – riik, eraomanikud ja töölised.

Vastavalt Marksistlikule doktriinile ässitati klass klassi vastu, seisus seisuse vastu ja sellega viidi riik peaaegu hukkamiseni. Saades aru, et selline käitumine on hävitav kõigile – ettevõtjale, töölisele ja riigile lahkusid praktiliselt kõik töölised marksistlikest ametiühingutest. 1932 aasaks olid marksistlikud ametiühingud kõrvuni võlgades. Saanud aru vältimatust

kokkukukkumisest hakkasid need liidrid varastama. Varastati tühjaks kogu ametiühingute struktuur – juriidiliselt ja tehniliselt varastati aga ju neilt inimestelt keda nad oleks pidanud aitama. Marksism oli oma nime määranud ja alla käinud igas punktis – sotsiaalselt, moraalselt ja finansiilselt.

Iga inimlik ettevõtmine nõuab liidrit. Isik kes juhib tehast või ettevõtet on ka selle asutuse eest vastutav. Tema kohus on kontrollida ettevõtte tööde igat aspekti. Hitleri kontseptsiooni alusel pidi iga juht olema mures mitte ainult oma tehase vaid ka tööliste ees keda ta juhtis. Kompetentsus oli peamiseks kriteeriumiks. Mitmed isikud kes ei olnud selleks suutelised kaotasid oma ärid ja muutusid omanikest palgatöölisteks.

Terve kogus juriidilisi dokumente kaitsesid töölisi ettevõtja omavoli eest töökohal. Need seadused tagasid, et töölisi austataks selle nimel kes nad olid – kaastöötajad mitte nimetud mutrikesed suures masinavärgis raha teenimise nimel. Iga firma omanik oli kohustatud koostööd tegema ettevõtte enda ametiühinguga, et koos paika panna reeglid mis määrasid kes, mida ja kuidas teeb. Asja iva oli selles, et sellised määrangud ei tulnud riigilt vaid iga ettevõtte või selliste grupp reguleeris ise omale optimaalsed reeglid mis aitasid viljakuse tõusule nii juhtide kui töötajate osas. Riik määras ainult, et „need reeglid peavad määrama tööaja pikkuse, palga maksmise viisi ja aja, ohutuse reeglid antud ettevõttes ning need reeglid peavad olema kättesaadavad kogu ettevõtte ulatuses igale töölisele.“ Selline huvitav lähenemine asjale lõi olukorra kus ettevõtted võistlesid omavahel kellel on õiglasemad reeglid ning püüdu ausalt konkureerida teiste analoogsete ettevõtetega.

Üks esimesi ja suuremaid soodustusi mis seadustati Kolmandas Riigis oli maksuline puhkus. Prantsusmaa vasakpoolne RahvaRinde valitsus väitis hiljem, et just nemad võtsid 1936 aastal vastu seaduse mis määras 1-2 nädalase palgalise puhkuse. Nagu ennemgi ja ka hiljem juhtus võtsid vasakpoolsed lihtsalt kellegilt au mis neile ei kuulunud.. Hitler seadustas analoogsed võimlaused juba 1933 aastal ning puhkuse ajaks oli Saksamaal määratud 3-4 nädalat palgalist puhkust.

Kolmandas Riigis kehtestati seadusega, et iga tööline saab palgalist puhkust. Eelnevate valitsuste ajal oli palgalist puhkust 4-5 päeva aastas, kuid paljud töötajad eriti noored ei saanud sedagi. Hitler soosis noortöölisi. Nemad said iga aasta kuni 18 lisatööpäeva palgalist puhkust. Idee oli selles, et noorel inimesel läheb rohkem aega taastumiseks ja pealegi peab ju ka leidma aega pere loomiseks ja naise leidmiseks ning laste sündides peab ka isa osalema nende kasvatamises.

Tänapäevaks on need numbrid saavutatud ja ka mõnedes riikides ületatus kuid aastal 1933 olid need ületamatud ja seda nii Euroopas kui Ameerikas.

Põhipuhkus oli 12 kalendripäeva. Sealt edasi alates 25 aasta vanuselt oli põhipuhkus 18 päeva. Kui isik oli töötanud ettevõttes 10 aastat sai puhkuse pikkuseks 21 päeva ehk siis keskmiselt kolm korda rohkem kui 1936 aasta Prantsusmaal kus oli võimul sotsialistide valitsus.

Hitler oli esimene kes seadustas standardse 44 tunnise tööpäeva. Kõik ületunnid olid makstavad kõrgendatud tariifi alusel – sellist korda ei olnud mitte kuskil sellel ajal ning muutus see reegliks alles peale Teist Maailmasõda Euroopas. Ning ka kehtestatud 8 tunnise tööpäeva puhul tekkis võimlaused teha inimestel ka ületunde – seega tõsis palga tulu.

Veel üheks uuenduseks olid pikad – kuni 2 tunnised lõunapausid. Need kulusid ära, et töölised saaks kasutada kõiki neid mugavusi nagu spordiväljakud, saunad ja aiad mida suur ettevõtted olid kohustatud uute tööseaduste alusel omama.

Eelnevalt oli töökaitse olnud praktiliselt olematu, nüüd ei saanud tööandja enam inimest vallandada ainult oma suvast sõltuvalt. Tööandja pidi vallandamisest ette teatama 4 nädalat ja peale vallandamise päeva oli töötajal õigus otsus edasi kaevata 2 kuu jooksul Sotsiaalse Õigluse Kohtusse (Courts Of Social Honour aka Ehrengerichte) mis olid ka loodud Hitleri idee alusel.

Töö Usaldus Nõukogud (Council Of Trust aka *Vertrauensrat*) loodi selleks, et tekkiks dialoog töölise ja tööandja vahel. 1934 aastal vastuvõetud Tööseadus ütles nii; „Igas ettevõttes peab toimima dialoog juhtide ja omanike ning tööliste vahel, et ettevõtte oleks ühtne üritus mis teenib nii omanikku, töolist kui ka riiki ilma omavaheliste konfliktideta.“

Kokku loodi 2 asutusest koosnev kompleks mis vahendas sotsiaalseid suhteid töövaldkonnas, ning need olid - Sotsiaalse Õigluse Kohus, Töö Usaldus Nõukogud ja Töökomisjonid. Sellega loodi süsteem mis praktiliselt välistas tööandja omavoli töötajate suhtes ja ka ametiühingute praktika iga asja puhul streikida.

Tööseaduse artikkel nr 35 deklareeris: „Iga ettevõtluse liige peab omama vastutust oma ettevõtluse suhtes.“ – seletatuna siis, et iga juht ja tööline pidi eelkõige muret tundma oma ettevõtte hea käekäigu pärast kuna hea ettevõtte oli neile kummalegi kasulik.

„Kui ettevõtet juhib isik kes ei ole selleks võimeline siis käesoleva seaduse alusel on õigus selline juht töölt kõrvaldada.“ Selliste postulaatidega Tööseaduses muudeti tööandja osaks süsteemiks ja vastutavaks oma töö eest ja ka oma tööliste ees. Tööandja ei olnud enam ainult see kes keelas, käskis, poos ja laskis. Ka tema allus seadustele ja reeglitele mis olid kõigile sarnased ning kõigile kohustuslikud. Seadus tekitas olukorra kus igat tööandjat austati seni kuni tema austas üldiseid reegleid.

Iga ettevõtte kus töötajaid vähemalt 20 oli kohustatud moodustama „Töö Usaldus Nõukogu“ kuhu kuulus 2 kuni 10 inimest antud ettevõtetest. 10 märtsil 1934a vastuvõetud Tööseadus määras;

„Inimesed valitakse Nõukogusse salajase hääletamise teel kõigi palgaliste töötajate poolt, hääletamisel osalevad ka õpilased kes saanud vähemalt 21 aastaseks. Hääletamine toimub kui pannakse iga nime ette number kus 1 märgib enim pooldatud kandidaati, võimalus on ka märkida mitte soovivat kandidaati üle joonides selle inimese nimi“

Erinevalt Ärinõukogust (Betriebsräte) enne Hitleri aega, mis oli ainult ühe klassi tööriistaks teise rõhumiseks muutis Töö Usalduse Nõukogu otsustamise kahepoolseks. Ühendades liikmeid ettevõtte igalt tasandilt oli tegemist vahendiga mis oli huvitatud lahenduste leidmisest mitte aga konfliktide tekitamisest. Olles kohustatud Tööseaduse nõudel leidma võimaluse koostööks tekkis töökohtadel suurema usalduse ja parema produktiivsuse õhkkond.

„Tööusalduse Nõukogu eesmärgiks on luua usalduse õhkkond ettevõttes tööandjate ja töötajate vahel. Ta on kohustatud osa võtma kõikidest vaidlustest mis on seotud töökoha probleemidega alates usalduse tekkimisest lepingu osapoolte vahel kuni normide kinnitamiseni antud ettevõtte harus. Kui tekivad ettevõttes konfliktid siis Nõukogu ülesanne on jõuda selgusele põhjustes ning vajadusel luua regulatsioon, et ära hoida sarnase juhtumi kordumist. Juhul kui ettevõtte juhile on määratakse riiklik sanktsioon siis peab sanktsiooni algataja ära kuulama ka Nõukogu seisukoha asjas ning arvestama sellega.“ – Tööseadus, 1934a.

Tööseadus määras, et enne oma kohale asumist Nõukogus pidid selle uued liikmed andma vande –„toimides Tööusalduse Nõukogu liikmena vannun et teen seda tööd lähtudes antud ettevõtte, tema töötajate ja ka riigi hüvanguks, ning annan endast parima, et olla erapooletu ning silmas pidades eelkõige teiste huve kui enda omi. Olla eeskujulikuks esindajaks oma

ettevõttele.”

Iga aasta 30 aprillis just enne Tööpäeva lõppes vana Nõukogu volitused ja toimusid valimised uue koosseisu moodustamiseks. Selline suhteliselt tihe vahetus hoidis ära ebakompetentsuse levimise, stagneerumise ja ülbusliku karjerismi Nõukogu liikmete poolt.

Ettevõtte maksis Nõukogu liikmele palka ka siis kui isik täitis Nõukogu liikme kohustusi kuigi ta mingil hetkel täitis hoopis Nõukogu kohustusi mitte oma otseseid töökohustusi.

Järgmiseks instantsiks töö keskkonna tervendamiseks oli Töökomisjon (Labor Commission aka Reichstreuhand der Arbeit), mille liikmed olid põhimõttelised vahendajad ja lepitajad. Nende kohustuseks oli kontrollida olukorda töökohtadel ning kõigi lepingute täitmist ning lahendada tekkivaid konflikte situatsioone mida ei suudetud lahendada ettevõtte siseselt. Töökomisjoni ülesandeks oli vaadata, et Töösalduse Nõukogud töötasid harmooniliselt ning ei tekitanud liigseid probleeme tööandjatele ega töötajatele.

Reich oli jagatud 13 tööpiirkonnaks ja igas neist oli oma Töökomisjon. Vahendajatena olid nad sõltumatud nii tööandjatest kui töötajatest. Olles riigipalgal jälgisid nad rohkem üldist huvi nagu ühiskondlikku heaolu ning riigi huve. Et tema otsused oleksid asjalikud ning põhjendatud kasutas Töökomisjon oma otsuste tegemisel 18 liikmelise Ekspertgrupi teeneid. Ekspert grupp koguti kokku vastavalt vajadusel tuntud ja lugupeetud inimestest kes töötasid antud majanduse liigis mille hulka kuuluv ettevõtte oli vaidluse all. Kui ka Töökomisjoni otsus ei rahuldanud osapooli siis oli neil võimalus edasi kaevata Riigi Sotsiaalse Õigluse Tribunali mis asus Berliinis.

Kasutades nende institutsioonide abi alates 1933 aastast oli Saksa töölisel võimalus otsida ja leida praktilist abi igale tööga seotud küsimusele. Sama õigus oli ka tööandjal. Alates aastast 1933 vähenesid aga nende asutuste koormused järkjärgult kuna töötajad õppisid suhtlema tööandjatega ja riigi ning ühiskonna huve järgiti juba loomulikult intelligentsist mitte seaduse tähe hirmust.

Sotsiaalse Õigluse Tribunalile oli 13, neid juhtisid karjääri juristid kes olid määratud kohale vastavalt oma kvalifikatsioonile ja näidatud oskustele antud alal. Eesistujaks oli Kohtunik talle sekundeerisid 2 kohtunikku kellest üks esindas Tööandjat ja teine Töölist. Protsessist võtsid veel osa Töösalduse Nõukogu esindajad kes olid seotud antud juhtumi lahendamiselega. Kohtu käsutuses olid ka seadusega määratud karistused – alates trahvidest lõpetades kas Tööandja või Töötaja kõrvaldamisega antud kohalt. Kui Tööandja oli täielikult ebakompetentne juhtima ettevõtet mis talle kuulus siis oli tal 2 võimalust vastavalt seadusele - a)müüa ettevõtte, b)leida omale kompetentne asendaja või ettevõtte tegevjuht. Kui kõik need astmed ei rahuldanud osapooli siis viimaseks instantsiks oli aga Riigikohus Berliinis mis vaatas läbi kõik juhtumid.

Kolmandas Riigis teadis iga töötaja, et suvaline ekspluateerimine ei ole enam tolereeritav. Tal oli kohustusi nii ettevõtte kui ka riigi ees kuid sarnased kohustused olid ka kõigil teistel – alates juhtidest lõpetades käskjalaga. Saksamaa tööline oli saavutanud lähtuvalt Hitleri plaanidest mis hauduti välja Weimari Vabariigi vanglas olukorra kus tal oli kõige õiglasem ja tasakaalustatum suhe tööandja ja riigiga kogu kaasaegses maailmas.

Esimesed sotsiaalsed muutused andsid ennast juba tunda 1933 aasta lõpuks. Avanesid vabrikud, tekkisid töökohad, loodi süsteem mis oli lihtne ja arusaadav kõigile töölistele ja mis peamine kogu aeg ja silmnähtavalt vähenes tööpuudus ning paranesid olukorrad tehastes ja ettevõtetes. Endiste hallide ja ilmetute töökohtade asemel hakkasid kerkima uued – suured, valguseküllased ja puhtad.

Kolme aastaga need muutused hämmastasid kõiki kes külastasid tolleaegset Saksamaad.

Rohkem kui 2000 tehist moderniseeritud ja ümberehitatud, 23 000 väiksemat ettevõtet moderniseeritud, 800 hoonet ehitatud ja ümberehitatud ainuüksi kogunemiste (tööorganisatsioonide jaoks) jaoks. Tehaste ja ettevõtete juurde ehitati 1200 spordiväljakut, 13 000 sauna sinna juurde kuuluvaga, 17 000 kohvikut.

Et tagada tööliste tervist organiseeriti alalised Tervisekursused noorematele töötajatele, neid moodustati lõpuks üle 8000 kogu Saksamaal. Loodi sajad ja tuhanded erinevad täiendus koolitusi pea igale erialale ja vajadusele arvestades. Toimusid töösaavutuste võistlused kus mõõtu võtsid parimatest parimad ja mida kroonisid autasud ja ergutused. Üleriigiliselt loodi Töömehete juurde 800 peainspektorit ja kuni 17 300 abiinspektorit kes jälgisid ja kontrollisid selle seaduse täitmist.

Saksa töötajate tervisliku puhkuse tagamiseks lõi Hitler „Tugevus Rõõmude kaudu“ nimelise programmi. Selle vahendusel said töölised ja ka tööandjad tuusikuid puhkekodudesse nii Saksamaal kui ka välismaale. Ehitati riigi poolt mitmeid „cruisi“ laevu mis viisid sakslasi puhkusele ümber maailma. Osaliselt olid need reisirühmad finantseeritud valitsuse poolt ja enamuses maksid puhkajad välja ainult väikese osa maksumusest.

Kas Hitleri reformid olid täiuslikud? Kindlasti mitte – oli mitmeid tagasilööke kuid need ei pannud reforme seisma, vigadest õpiti ja mindi edasi veel suurema kindlusega.

Kas Hitleri käitumine reformide läbiviimisel oli autoritaarne? Kahtlemata. Kuid inimesed kes olid kannatanud aastaid Weimari Vabariigi lauslolluste käes said aru, et reformid olid vajalikud. Selleks ajaks kui reformid olid juba käimas said inimesed aru nende loogikast ning vastuväiteid praktiliselt ei olnud. Pealegi inimestele on alati imponeerinud tugevad liidrid.

Kuigi 1933 aasta alguses oli Saksa tööliklass kahe kolmandiku osas nazi poliitikat mitte pooldav siis juba aasta hiljem oli protsent Hitleri ja tema poliitika kasuks. Ning pooldajate arv kasvas lausa päevadega. Belgia kirjanik Marcel Laloire kirjutas samal ajal – „*Hitleri partei sümbollikat on kõikjal, majadel, tänavatel, isegi paljud tooted on märgistatud ja nimetatud kas Hitleri teemaliste nimedega või tema partei värvidega.*“

Hitleri poolt loodud Saksa Töörinne (German Labor Front aka *Deutsche Arbeitsfront*) mis ühendas nii tööandjaid kui ka töölisi saavutas suure populaarsuse. Noored tugevad mehed kandes Tööteenistuse (National Labor Service aka Reichsarbeitsdienst) embleemi tegid uhkelt tööd objektidel igal pool riigis. Tööteenistust ei loodud mitte ainult töötegemiseks ja töötuse likvideerimiseks vaid ka selleks, et tuua kokku noori erinevatest ühiskonna kihtidest, et tekiks vendluse tunne tehes koos tööd ja elades samades tingimustes. Hiljem kui nad olid erineval pool lauda kui Tööandja ja Töötaja oli neil lihtsam saada aru teineteisest ja vältida konflikti ning leida optimaalne lahendus mis oleks kasulik nii neile kui Riigile.

Peale koos veedetud päevi ja öid ning tehtud tööd mis lähendasid poisse ja tüdrukuid nii rikastest peredest kui ka vaestest peredest said mõlemad pooled selgeks, et rahva heaolu nimel on nad mõlemad vajalikud ning konfliktide asemel on alati parem saavutada kokkulepe.

Hitler võis minna suvalisse tehasesse ning ütelda – „Ka mina olen olnud vaene tööline ja tean mida te tunnete ja vajate“ ning kõik teadsid, et see on tõsi. Muideks sellist liigutust polnud teinud ükski eelmistest kantsleritest. Kogu 12 aasta jooksul kui Hitler oli võimul ei toimunud ühtegi ebameeldivat intsidenti. Teda võeti igal pool vastu austuse ja viisakusega ning nagu perekonna liiget kes tuli tagasi edukalt ärireisilt.

Kuid verivärske Kantsler soovis muud kui ainult populistlikku populaarsust. Ta tahtis, et inimesed osaleksid riigi asjades ja väljendaksid oma arvamust igas olulises küsimuses mis puudutas riigi arengut.

Mitte üheski riigis pole läbiviidud nii palju referendumeid kui Saksamaal – keskmiselt kuni 1 iga aasta ja küsitlusi veelgi tihedamalt.

Hitler võttis vastu „Referendummi Seaduse” milles määrati ära selle põhjused ja atribuutika. Kõik oli väga lihtne;

1. Reichi valitsus küsib rahvalt kas see on nõus sammudega mida on plaanis ette võtta. Seadus kehtib ka seaduste puhul.
2. Referendumi küsitlus loetakse õnnestunuks kui seda pooldab lihtne häälteenamus.
3. Kui Rahvas nõustub esitatud küsimusega võetakse see vastu ja antakse käiku vastavuses „Seadus Olukorra Leevendamiseks Riigis” ja selle III artikli alusel.

Riigi siseministril on kõik õigused ja kohustused selle seaduse täitmiseks.

Berliin, 14 Juuli 1933

Hitler, Frick

Valijate poolne toetus Hitlerile oli väljaspool igasugust kahtlust ja see kordus aasta aastasse – 1933, 1934, 1936, 1938 ning ka Saari maakonna ühendamiseks Saksa Riigiga 1935 aastal. Hääletamine oli salajane ja igaüks võis hääletada akuidas soovis. Teatud inimesed hääletasid ka Hitleri ja tema poliitika vastu kuid tavaliselt mitte üle 10%. Läänes olid need valimised kahtluse all oma suure osaluse protsendi ja suure toetuse osas mis sai Hitlerile osaks kuid need kahtlused hajusid kui Hitler kutsus osalema valimistel ka Lääne vaatlejaid. Eriliselt tugeva kontrolli all oli Saari maakonna ühinemise hääletused. Vaatamata Lääne kontrollile ei leitud mingeid vastuväiteid ei korraldamise ega muu osas. Osaluse protsent oli üle 90 ja tulemus ka – Saari maakond, mis peale Versailles rahu läks Saksaale kaduma, taas ühendati.

Alates võimuletulekust oli Hitleri saavutused kõigile näha. Enne 1933 aasta lõppemist vähenes tööpuudus, mis oli üle 6 000 000 miljoni kuni 3 374 000ni. Seega kuni 2 627 000 miljonit töökohta oli loodud ajast kui Hitler ütles oma sõnad *"Meie käes on võim. Nüüd algab gigantne töö"*.

Lihtne küsimus – kes veel on meie ajaloo vältel millegi sellisega hakkama saanud ?

Rohkem kui 2,5 miljonit töölisperet (meenub ehk – naised ei peetud töötuteks, neil oli austav ülesanne kasvatada lapsi) olid saanud leiva lauale. Ülejäänutele aga maksti paremat töötuabiraha.

Miljonid inimesed kes olid aastaid võidelnud näljaga said tagasi usu tulevikku ning vaatasid julgelt oma laste mitte enam näljastesse silmadesse. Rohkem kui 2,5 miljonis kodus tunti jälle leivamaitset.

Hitleri populaarsus võttis vahel lausa koomilisi pöördeid. Ajaloolane Fest vahendab; „Heeringa konserv sai nimeks Hea Adolf, mündikogumise karbid tehti SA mütside sarnasteks, karastusjooks ilmus müügile reklaam lausega Minu Võitlus (Mein Kampf) ja vastu. Hitleri pildid oli lipsudel, taskurätikutel, kruusidel ja mille iganes seda ainult joonistada andis. Sama saatust tabas ka partei ja uue riigi sümbolikat. Olles mures sellise triviaalitseamise pärast andis Hitler 1934 aastal välja eeskirjad mis piirasid tema pildi ja partei sümbolika kasutamist olmekaupadel.

Majanduslikud ja sotsiaalsed muutused riigis hämmastasid ka Hitleri vanu vastaseid poliitilise spektri kõikidest otstest. Gottfried Bonn, Saksamaa tuntuim poeet sellel ajastul ja ka tugev vasakpoolne kirjutaja oma pagenduses viibivale sõbrale Klaus Mann'ile;

Ma avaldan oma täit toetust uuele riigile, sest minu rahvas on need kes seda liigutab. Kes olen mina, et jääda sellest eemale ? Kas olen ma parem oma rahvast ? Oma võimaluste

piires tahan ma juhtida seda rahvast kus ma tahaksin teda näha – Minu intellektuaalne ja majanduslik jõud saab rakendatud selle vankri ette mis on kodumaa uus tõus. Sest kõik mis minul on – mu luule minu oskused võlgnen ma rahvale mille keskelt võrsusid minu vanemad ja ka mina ning kelle keskele lähevad kord ka minu lapsed. Kui kõik muu mitte ja väheoluline kõrvale jättes siis taandub meie maapealne elu lihtsale aksioomile – MINU RAHVAS.”
(J. Fest, *Hitler*, New York:1974, lk428)

Oma suhteliselt detailsele ja Hitleri suhtes kriitilises raamatus pühendas ta peakangelase sotsiaalsetele programmidele ja muutustele vaid paar paragrahvi. Vaatamata sellele ei jäänud tal muud üle kui tõdeda oma raamatus järgmist seisukohta:

Režiim väitis, et Natsionaal Sotsialism ei ole ühe klassi valitsemine teise üle. Vaid anda igale klassile võimalus olla koostöös teiste klassidega ja läbi selle parandada ühiskonn, riigi ja rahva heaolu. Hitleri programmid tõesti seda ka saavutasid. Kõik need meetmed parandasid tunduvalt rahva olukorda.”
(ibid, lk434-435)

Seega ei ole imestada, et juba vähem kui aasta Hitleri võimuletulekust rippusid tema haakristiga lipud julgelt ja avalikult igal pool – kuigi enamuses kohtades oli neid veel aasta tagasi tseremoonitsematult maha kistud.

Artikkel on tõlgitud Ajaloolise Vaate Instituudi ajakirja 1992 aasta kevad numbris ilmunud artikli alusel. Artikkel on ilmunud GPL litsentsi alusel mille puhul peab olema viidatud originaalile.

The Journal Of Historical Review, Fall 1992.

How Hitler Consolidated Power in Germany and Launched a Social Revolution.

By Leon Degrelle.

<http://www.ihr.org/>